

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ADAM PAVEL SLAVATA

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: Patricie Uhlíková

Studijní obor: Historie

Ročník: 3

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28. srpna 2017.

.....

Chtěla bych poděkovat především doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, PhD. za jeho připomínky, a rady při vzniku bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům archivu v Jindřichově Hradci, z jehož fondu jsem čerpala, za ochotu a vstřícnost, zejména při zpřístupňování archivních materiálů.

Obsah

Anotace.....	5
Annotation.....	6
1. Úvod.....	7
2. Slavatové z Chlumu a Košumberka.....	13
3. Adam Pavel Slavata.....	17
4. Vzdělání.....	19
5. Kavalířská cesta	23
6. Kariéra šlechtice.....	27
7. Sňatky.....	32
8. Rozvod.....	38
9. Šlechtická sídla Slavatů	41
10. Správa panství.....	44
11. Závěr.....	48
12. Seznam pramenů a literatury.....	50

Adam Pavel Slavata

Anotace

V bakalářské práci autorka popisuje životní osud jihočeského šlechtice Adama Pavla Slavaty (1603-1657) v kontextu událostí na počátku 17. století. Zaměřila se především na odlišné představy o životě mezi ním a jeho otcem Vilémem Slavatou z Chlumu a Košumberka (1572-1652), které nastaly po rozvodu Adama Pavla s Marií Markétou z Eggenberka na počátku třicátých let 17. století. Životní zvrat se odrazil především v jeho názorech na panovnický dvůr ve Vídni a dvorskou kariéru, jež byla pro otce Viléma v životě zásadní. Adam Pavel odešel natrvalo od císařského dvora a usadil se v Nové Bystřici, odkud spravoval spolu s hejtmany, kteří působili v Jindřichově Hradci a v Telči slavatovské panství v období třicetileté války.

V práci byla využita osobní korespondenci Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka, která je uložena v Rodinném archivu Slavatů v jindřichohradeckém oddělení Státního oblastního archivu Třeboň. Na základě rozsáhlé odborné literatury o šlechtě především od autorů Petra Mati a Václava Bůžka byly popsány vývojové etapy v životě urozence z vyšší šlechty.

Annotation

In the bachelor thesis author tried to describe the life fate of the South Bohemian aristocrat Adam Pavel Slavata (1603-1657) in context to the period events at the beginning of the 17th century. Author mainly focused on different concepts of life between Adam Pavel and his father Vilém Slavata of Chlum and Košumberk (1572-1652), which came after the divorce of Adam Pavel and Marie Markéta of Eggenberg in the early 1630's. The reverse of life was mainly reflected in Adam Pavel's views on the ruling court in Vienna and the court career, which was essential to Vilém's life. Adam Pavel left the Imperial court permanently and settled in Nová Bystřice, where he managed over the Slavata dominion, together with the officers who worked in Jindřichův Hradec and in Telč, during the Thirty Years War.

Author used the personal correspondence of Vilém Slavata from Chlum and Košumberk, which is stored in the Family Archives of the Slavata in the department of the State Archives of Třeboň in Jindřichův Hradec. Based on extensive scientific literature on nobility, written especially by Petr Maťa and Václav Bůžek, author has compiled the life story of the individual from the highest circles of the society.

Úvod

Práce se pokouší nahlédnout do jednotlivých vývojových etap života urozence na počátku 17. století. Před zadáním práce přede mnou stála otázka, zda bude přínosnější zkoumat život šlechtice pocházejícího z nižší či vyšší šlechty. Po pročtení základní odborné literatury od Petra Mařa¹ a kolektivní syntézy od Václava Bůžka, Josefa Hrdličky, Pavla Krále a Zdeňka Vybírala² jsem shledala, že nejlepší bude hledat jedince v prostředí vyšší šlechty, která podle mého uvážení nabízí pestřejší pohled do myšlenkového světa urozence. Po odborné konzultaci s docentem Josefem Hrdličkou jsem si pro následující práci zvolila jihočeského šlechtice Adama Pavla Slavatu.

Adam Pavel Slavata patřil do jedné z nejvlivnějších vyšších šlechtických rodin v zemích Koruny české. Jeho otec, Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, působil v nejvyšších patrech české společnosti. Po bitvě na Bílé hoře se stal nejvyšším kancléřem a vrcholným politikem u panovnického dvora ve Vídni, přestože původně Slavatové vlastnili panství ve východních Čechách. Od počátku 17. století byli spjati i s jižními Čechami, konkrétně s Jindřichovým Hradcem, Telčí a Novou Bystřicí. Pokud jsem hledala pomocí topografie lokalitu v jižních Čechách, která byla spjata se Slavaty, zaměřila jsem se výhradně na dosud nepřekonané dílo Augusta Sedláčka z let 1882-1927 Hrady, zámky a tvrze Království českého.³ Podstatným rozkošem Sedláčkovy práce je nevěrohodný poznámkový aparát pro ověření pramenných zdrojů. Pro Moravu je známá topografická práce Ladislava Hosáka⁴.

Adam Pavel pronikl do povědomí českých historiků a historiček v souvislosti s jeho nešťastným manželstvím a následným zostuzujícím rozvodem s Marií Markétou z Eggenberka na počátku třicátých let 17. století. Nejblíže se tématu přiblížili ve svých

---

¹ Petr, Mařa, Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004.

² Václav Bůžek – Josef Hrdlička – Pavel Král – Zdeněk Vybíral, Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha 2002.

³ August Sedláček Hrady, zámky a tvrze království Českého I-XV, Praha 1882-1927.

⁴ Ladislav Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské I-IX, Olomouc 1932-1938.

článcích v odborném časopise *Opera historica* Pavel Král⁵ a Josef Hrdlička⁶

V první části jsem Adama Pavla Slavatu krátce představila čtenářům. Poté jsem se věnovala výchově šlechtice na domácí půdě a absolvování kavalírské cesty v cizině. Vzdělání jsem považovala jako prvotní životní etapy šlechtice. V české odborné literatuře se šlechtické výchově a vzdělání věnují Martin Holý,⁷ jenž popisuje vývoj vzdělání v letech 1500-1620, a Jiří Kubeš,⁸ který na něho nezávisle navazuje lety 1620-1750. Zatímco Holý popisuje především rozkvět vzdělání v renesanční době, Kubeš zmiňuje novější vývojový trend, jímž byly kavalírské cesty do zahraničí.

V druhé části bakalářské práce rozepisují počátky kariéry Adama Pavla, vstup do manželství a následný rozvod. Při hledání literatury, která by pojednávala v užší míře o důvodech, konání a průběhu rozvodů, jsem zjistila, že na rozdíl od kariéry a manželství šlechticů se touto problematikou ve šlechtické společnosti nikdo příliš nezabýval.

V poslední třetí etapě jsem ve větší míře využila pramen osobní povahy, tedy osobní korespondenci Viléma Slavaty, kterou pravidelně posílal Adamu Pavlovi. Na základě tohoto pramene jsem se snažila ukázat, jakým způsobem se Adam Pavel podílel na správě hospodářství během třicetileté války

Předpokládala jsem, že tak rozporuplná osobnost jako byl Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka bude mít vlastní vědeckou monografii. Bohužel dodnes žádný historik či historička se nepokusili ji sepsat. Biograficky zaměřené monografie o urozených, kteří byli současníky Viléma Slavaty, byly publikovány již od osmdesátých let. V osmdesátých letech vyšla práce Noemi Rejchrtové o Václavu Budovci z Budova⁹.

---

⁵ Pavel Král, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, České Budějovice 2015 (= *Opera historica* 16), s. 185-206.

⁶ Josef Hrdlička, *Synové „velkých“ otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty*, in: Václav Bůžek Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003, s. 249-273.

⁷ Martin Holý, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010.

⁸ Jiří Kubeš, *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620 – 1750)*, Pelhřimov 2013.

⁹ Noemi Rejchrtová, *Václav Budovec z Budova*, Praha 1984.

Na konci devadesátých let publikoval Jaroslav Pánek knihu o posledních Rožmbercích Vilému a Petru Vokovi.¹⁰

V posledním období vyšly významné monografie o Karlu starším ze Žerotína od Tomáše Knoze¹¹ a opět od Jaroslava Pánka, který se znovu pustil do životního příběhu posledního Rožmberka Petra Voka i jeho staršího bratra Viléma.¹²

Po Adamu Pavlu Slavatovi nezůstalo v rodové paměti skoro nic. Jeho obraz, který se nachází na zámku v Jindřichově Hradci, nebyl zřejmě vytvořen za jeho života. V jindřichohradeckém archivu v pobočce oblastního archivu Třeboň lze nalézt jen zlomek jeho korespondence, kterou zasílal svým přátelům nebo otci do Vídně.

Čerpala jsem zejména z dosud nevydané korespondence Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka, kterou Adamovi Pavlovi pravidelně zasílal od počátku dvacátých let až do padesátých let 17. století. Obsah korespondence se ve větší míře týká zejména hospodářských aktivit na slavatovském panství. Z korespondence Viléma Slavaty byla edičně zpřístupněna pouze malá část. V osmdesátých letech 19. století černínský archivář František Tischer některé dopisy Viléma Slavaty adresované Jaroslavu Bořitovi z Martinic.¹³

Při popisu základní odborné literatury pojednávající o šlechtě je namístě alespoň jednoduše vysvětlit její vývojové bádání. První snaha zkoumat prostředí urozců se objevuje již v průběhu raného novověku. Jednotliví šlechtici vyvíjeli vlastní iniciativu, aby někdo zaznamenal jejich rodovou historii v podobě genealogických spisů. Důvody k tomu byly především čistě praktické. Na přelomu 16. a 17. století docházelo k biologickému vyčerpání uvnitř šlechtických rodin. Urozcenci potřebovali zaznamenat příbuzenské vazby rodu a vyvarovat se tak další genetické zátěži. Další důvod, který nutil šlechtice investovat do zpracování rodinných genealogií, byl prestižní. Ve svém myšlenkovém světě chtěli zanechat hrdinské skutky svých předků a ukázat na

---

¹⁰ Jaroslav, Pánek, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; Týž, Vilém z Rožmberka. *Politik smíru*, Praha 1998

¹¹ Tomáš Knoz, *Karel st. ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.

¹² Jaroslav Pánek, *Petr Vok z Rožmberka. Život renesančního kavalíra*, Praha 2010; Týž, Vilém z Rožmberka. *Politik smíru*, Praha 2011.

¹³ František Tischer (ed.), *Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic a jeho synovi z let 1631 až 1635*, SH 1, 1883, s. 305-322; 2, 1884, s. 32-37, 92-98; 3, 1885, s. 193-202, 283-292, 360-364; 4, 1886, s. 352-363.

hodnotnější společenské postavení.¹⁴ V Čechách lze považovat za základní genealogické dílo o posledních Rožmbercích od Václava Březana¹⁵ a pro moravskou šlechtu spis Bartoloměje Paprockého z Hlohol.¹⁶

Začátek vědeckého zkoumání šlechty, ale zatím ve větší míře jen z politického a hospodářského hlediska, spadá do druhé poloviny 19. století. Česká šlechta však v tomto období není příliš oslavována, což dokazuje i dílo Františka Palackého *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, které však končí rokem 1526 a o raně novověké šlechtě se moc nezmiňuje. Kromě Palackého v tomto období psali o urozencích ještě Václav Vladivoj Tomek, Antonín Gindely¹⁷ a Antonín Rezek.¹⁸ Posledně jmenovaný historik se dostal při svém popisu až do poloviny 17. století.

Ve 20. století se česká historiografie odklonila od politických událostí. Do popředí se dostával zájem o hospodářské a společenské dějiny. Na hospodaření vyšší šlechty se zaměřil ve své stěžejní práci Josef Pekař.¹⁹ Ve dvoudílné publikaci *Kniha o Kosti* popisuje hospodářský chod Černínů v 17. století na jejich východočeském panství Kost. Ke zpracování Pekař použil vlastní interpretaci z různých typů pramenů evidenčního, institucionálního či vnitroinstitucionálního původu – urbářů, katastrů nebo gruntovních knih²⁰. V návaznosti na hospodářské dějiny se musím zmínit o literatuře, jež pojednává o jindřichohradecké správě panství za dob pánů z Hradce. Václav Ledvinka v osmdesátých letech 20. století shrnul své závěry do knihy *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách*. Ledvinka vycházel především z dochovaných účetních záznamů a dlužních úpisů posledních hradeckých pánů.²¹

---

¹⁴ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s 10-11.

¹⁵ Václav Březan, *Životy posledních Rožmberků I-II* (ed. Jaroslav Pánek), Praha 1985.

¹⁶ Bartoloměj Paprocký z Hlohol, *Zrcadlo Čech a Moravy* (ed. Josef Polišenský), Praha 1941.

¹⁷ Antonín Gindely, *Dějiny českého povstání léta 1618 I-IV*, Praha 1870-1880.

¹⁸ Antonín Rezek, *Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1627-1648)*, Praha 1890.

¹⁹ Josef Pekař, *Kniha o Kosti. Kus české historie*, Praha 1998.

²⁰ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 16.

²¹ Václav Ledvinka, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596)*, Praha 1985

V první polovině 20. století dále přetrvával zájem o politicko-hospodářské dějiny, jejich představiteli byli Karel Stloukal, Kamil Krofta, František Hrubý nebo Bohdan Chudoba.²² Oživena byla rovněž i doba barokní, jejímž hlavním propagátorem byl Zdeněk Kalista. Jeho publikace zabývající se barokní dobou vyšly z politických důvodů až po roce 1989.²³

Poválečné bádání o dějinách šlechty je spjato zejména se jmény historiků šedesátých a sedmdesátých let – Josefem Polišenským, Františkem Kafkou, Aloisem Míkou, Josefem Janáčkem a odborníkem na dějiny Moravy Josefem Válkou. V šedesátých letech vychází první známější syntéza o šlechtických rodech na jihu Čech v 15. a 16. století *Zlatý věk Růží* od Františka Kavky. V sedmdesátých letech byla vydána kniha *Tricetiletá válka a evropská krize 17. století*. Její autor Josef Polišenský se v ní zaměřil na vývoj české šlechty v kontextu a na pozadí mezinárodních vztahů první poloviny 17. věku.²⁴ Josef Janáček vytvořil díla zabývající se českými velikány Rudolfem II. a Albrechtem z Valdštejna.²⁵

V osmdesátých a především v devadesátých letech 20. století vznikala uvolněním společenských poměrů řada publikací o šlechtě raného novověku. Václav Bůžek poprvé publikoval své poznatky o nižší šlechtě.²⁶ Objevily se i syntézy pojednávající o předních českých rodech od Petra Vorla²⁷ a Jaroslava Pánka.²⁸ Vrcholné dílo Josefa Petráně *Dějiny hmotné kultury II*. vycházelo na konci devadesátých let.²⁹

---

²² V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk* s. 18.

²³ Zdeněk Kalista, *Tvář baroka. Poznámky, které zabloudily na okraj života, skicář problémů a odpovědí*, Praha 1990; Týž, *Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok*, Praha 1994.

²⁴ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 20-21.

²⁵ Josef Janáček, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987; Týž, *Valdštejnova pomsta*, Praha 1992.

²⁶ Václav Bůžek, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995; Týž, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.

²⁷ Petr Vorel, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.

²⁸ Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberkové – velmoži české renesance*, Praha 1989; Týž, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; Týž, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998, 2011.

²⁹ Josef Petráň, *Dějiny hmotné kultury II. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995-1997.

Na počátku 21. století na Petráně v oblasti výzkumu dějin každodennosti navázali jihočeští historici Pavel Král³⁰ a Josef Hrdlička.³¹ V posledních letech se čeští historici zaměřili opět na rod Rožmberků³² nebo Rudolfa II.³³ Vycházela díla, která pronikala do stavovské politiky, náboženství³⁴ či do pozadí šlechtických kariér.³⁵ Jiří Hrbek publikoval *Barokní Valdštejny v Čechách 1640-1740*, kde využil hlubokou základnu pramenů.³⁶

---

³⁰ Pavel Král, *Smrt a pohřby české šlechty v raném novověku*, České Budějovice 2004.

³¹ Josef Hrdlička, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000.

³² Václav Bůžek – Ondřej Jakubec, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012.

³³ Václav Bůžek – Pavel Marek, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015.

³⁴ Jiří Just, *9. 7. 1609 – Rudolfův Majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.

³⁵ Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

³⁶ Jiří Hrbek, *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640-1740*, Praha 2013.

2. Slavatové z Chlumu a Košumberka

Jméno šlechtického rodu Slavatů z Chlumu a Košumberka se odvozuje od hradu Chlumu u Čáslavi, kde měli žít jeho první známí příslušníci již počátkem 13. století, a hradu Košumberka na Chrudimsku ve východních Čechách, který roku 1372 koupil Diviš Slavata od Diviše z Popovce i s přilehlým panstvím za 2000 kop grošů.³⁷

Pozemkový majetek, který Slavatům patřil, se roku 1577 po smrti Diviše Slavaty rozdělil mezi jeho syny na čtyři díly. V důsledku toho se panství rozdrobilo na malé územní celky a Slavatové se tak zařadili mezi nemajetnou vyšší šlechtu.³⁸ Majetková změna nastala v první polovině 17. století, kdy se díky Vilému Slavatovi dostali mezi nejmajetnější pozemkové vlastníky v Českém království. Jejich rodová panství se rozkládala na podstatné části jižních Čech, které Slavatové zdědili po pánech z Hradce, kteří z něho vytvořili jedno z největších dominií v Čechách. Na pomezí Čech a Moravy vlastnili panství Jindřichův Hradec, Telč, Žirovnici, Stráž nad Nežárkou a Novou Bystřicí.³⁹

Na hradě Košumberku v severních Čechách byla někdy po roce 1540 založena zámecká bratrská škola Divišem Slavatou z Chlumu a Košumberka (1515-1575), který patřil mezi členy Jednoty bratrské. Nejvýznamnějšími žáky košumberské zámecké školy byly Vilém Slavata, pozdější nejvyšší kancléř Království českého, a generalissimus císařských vojsk Albrecht z Valdštejna. Ve stejném období působily v Českém království ještě další zámecké školy především v Českém Krumlově v letech 1547-1551 a na Hasištejně. Zámecké „domácí“ školy či učiliště na počátku 16. století sloužily pro základní potřeby vzdělání malých urozenců. Na učilištích se vyučovaly pouze děti z privilegovaných rodin a rozlišovalo se i konfesijní zázemí rodiny. Zanikly v okamžiku, když žáci odrostli.⁴⁰ Košumberská škola zůstala v majetku rodu i poté, co

---

³⁷ A. Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 96.

³⁸ Petr Mařa, *Svět české aristokracie*, Praha 2004, s. 132

³⁹ Josef Hrdlička, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013, s. 56-57.

⁴⁰ Marie Koldinská, *Šlechtické školy v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Ústí nad Labem, 1992, s. 218-219.

se Diviš zúčastnil neúspěšného povstání roku 1547 proti císaři Ferdinandovi I., který jim posléze nechal zkonfiskovat jejich majetek.⁴¹ Slavatové přišli o statky v Čáslavském a Kouřimském kraji, čímž rod podstatně utrpěl.⁴² Škola dále plnila svou vzdělávací funkci a kněží Jednoty bratrské zde vyučovali až do bitvy na Bílé hoře.

První rodové spojení mezi pány z Hradce a Slavaty proběhlo roku 1543, kdy se Diviš Slavata oženil s Alžbětou z Hradce (1524-1585). Měli spolu čtyři syny. Adam Slavata (+1616), jeden ze synů Diviše a Alžběty, zplodil dalších pět synů. Nejvýraznější z nich byl Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka (1572-1652), který vyzdvihl skomírající rod do nejvyšších pater vyšší šlechtické společnosti.⁴³

Zásadní životní zlom nastal u Viléma roku 1602, kdy se oženil s Lucií Otýlíí z Hradce (1582-1633), sestrou Jáchyma Oldřicha z Hradce (1579-1604), posledního majitele rozsáhlé pozemkové domény pánů zlaté pětিলisté růže.⁴⁴ Lucie Otýlie z Hradce (1582-1633) byla dcerou významného českého šlechtice a nejvyššího kancléře v letech 1585-1593 Adama II. z Hradce (1549-1596) a štýrské šlechtičny Kateřiny Hradecké z Montfortu (1556-1631), která byla silně věřící katolička a také ochránkyně jindřichohradeckých jezuitů.⁴⁵

Po vymření pánů z Hradce roku 1604 přebíral Vilém jejich dědictví.⁴⁶ Rod se díky vysokým ambicím Viléma Slavaty dostal do popředí mocných a předních rodů v Království českém. Kolem roku 1600 se Slavatové zařadili na přední pozice stavovské obce mezi Berky z Dubé, Lobkovice, Kolovraty, Šternberky, Švamperky, Valdštejny či Žerotíny.⁴⁷

Vilém Slavata se snažil co nejvíce prokázat svázanost svého rodu s Rožmberky a pány s Hradce. Využíval k tomu především legendy a zvyky, které se k těmto rodům vázaly. U pánů z Hradce to bylo především podávání sladké kaše na Zelený čtvrtek těm nejchudším, který znovu obnovil.⁴⁸ Nezapomněl přitom ani bílou paní, která podle

---

⁴¹ M. Holý, Zrození, s 84-85.

⁴² Václav Vladimír Jeníček, Jindřich Slavata na hradě Košumberce 1549-1599, Praha 1939, s. 22.

⁴³ P. Maťa, Svět, 132.

⁴⁴ Václav Bůžek a kol., Světy posledních Rožmberků, Praha 2011, s. 604.

⁴⁵ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, Věk, s. 149.

⁴⁶ Tamtéž, s. 61.

⁴⁷ P. Maťa, Svět, s. 580.

⁴⁸ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, Věk, s. 62.

pověsti předpovídala úmrtí v rodině pánů z Hradce. Dokonce měla být opět spatřena v roce 1633, kdy zemřela Vilémova manželka Lucie Otýlie.⁴⁹ Před rokem 1618 se Vilém snažil prokázat nástupnictví svého rodu po pánech z Hradce. V symbolické rovině se mu to podařilo roku 1616, kdy mu císař Matyáš povolil rozmnožit svůj znak o erb pánů z Hradce. V pobělohorském období navíc začal ještě rozvíjet své nástupnictví po pánech z Rožmberka. V roce 1625 získal Vilém Slavata zatím jen pro svou osobu právo honosit se titulem vladaře domu hradeckého právě po rožmberském vzoru. Od té doby mohl vystupovat mezi pány a hrabaty ve stavovské obci. O rok později byl titul potvrzen i Adamu Pavlovi.⁵⁰ V roce 1629 Ferdinand II. potvrdil Vilému Slavatovi rozmnožení jeho erbu o dva medvědy, kteří se jako štítonoši vyskytovali v erbovním znamení Rožmberků.⁵¹

Vilém s Lucií Otýlií spolu měli tři syny. Nejstarší byl Adam Pavel (1603-1657), dále Jáchym Oldřich (1604-1645) a František Vít (1605-1645). Adam Pavel se sice oženil, ale nešťastně. Oproti tomu jeho mladší bratr Jáchym Oldřich Slavata udržoval spokojený manželský svazek s Františkou Slavatovou z Meggau, ze kterého přišli na svět čtyři synové. V pořadí za sebou se narodili Ferdinand Vilém (1628-1673), Jan Jiří Jáchym (1635-1689), František Leopold Vilém (1639-1691) a Jan Karel Jáchym (1640-1712). Jak se zdá, předpokládalo se, že rod Slavatů bude do budoucnosti zachován v mužské linii. Když zemřel nejstarší Ferdinand Vilém Slavata a zanechal po sobě čtyři dcery, záleželo na jeho mladším bratrovi Janu Jiřímu Jáchymovi, aby zachoval mužskou posloupnost rodu. Kromě tří dcer se mu opravdu postupně narodili čtyři synové – Jan Dominik, Jan Josef, Jan Karel a Jan Adam. Ani jeden se však nedožil dospělosti a hrozilo, že rod vymře.⁵²

Dva nejmladší synové Jáchyma Oldřicha Slavaty byli předurčení pro církevní kariéru. František Leopold Vilém se stal pasovským kanovníkem a Jan Karel Jáchym byl představitelem řádů bosých karmelitánů. Zvolit duchovní dráhu nejmladšímu synovi či synům bývalo běžnou záležitostí. Především se tím reguloval počet dědiců rodového

---

⁴⁹ P. Mařa, Svět, s. 102.

⁵⁰ Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Paměť urozenosti, Praha 2007, s. 47.

⁵¹ Petr Mařa, Zrození tradice. (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu), in: Václav Bůžek (ed.), Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 525.

⁵² Josef Hrdlička (ed.), Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova, České Budějovice 2003 (= Monographia historica 3), s. 238.

panství, které se později nemuselo dělit na menší části a ohrožovat společenské postavení urozenců. Společenská prestiž totiž závisela na dostatku finančních prostředků. V případě slavatovského rodu se panství ani nesmělo dědit mezi více synů. Dědili pouze dva nejstarší mužští členové rodu, jak to ve své závěti z roku 1632 ustanovila Lucie Otýlie z Hradce. Prvorozený syn získal jindřichohradecké panství a druhorozený panství telčské. Ostatním byla doporučena církevní kariéra, protože jinak by neměli z čeho žít.⁵³ Oba starší bratři Ferdinand Vilém a Jan Jiří Jáchym pak zemřeli a nezanechali po sobě mužského dědice. František Leopold Vilém si proto vyžádal povolení od papeže, aby se mohl vzdát své církevní hodnosti a vrátit se do světského života. Povolení obdržel a záhy se také oženil. Předposlední Slavata však zemřel dříve, než se mohl stát otcem. Volba tedy zůstávala na posledním členovi z rodu Slavatů Janu Karlu Jáchymovi, který patřil mezi nejvýznamnější představitele řádu bosých karmelitánů. Základní dovednosti získal na jezuitském gymnáziu v Jindřichově Hradci. Vzdělání završil na univerzitách v Ingolstadtu v Bavorsku a v Lovani v Belgii. V průběhu šedesátých let 17. století odešel do Říma, kde byl roku 1663 vysvěcen na kněze řádu bosých karmelitánů a přijal řeholní jméno Karel Felix od svaté Terezie. Působil v Praze na Malé Straně jako převor karmelitánského kláštera. V roce 1674 byl přijat mezi nejvyšší představitele řádu.⁵⁴ Jan Karel Jáchym se rozhodl v době, kdy nezůstal žádný mužský člen rodu na živu, setrvat v církevním řádu a neopustit ho.⁵⁵ Jeho smrtí roku 1712 tak vymřel jeden ze starých českých panských rodů. Jindřichohradecké panství se skrze Marii Josefu Slavatovou, dceru Jana Jiřího Jáchyma, která se provdala za Heřmana Jakuba Černína z Chudenic, dostalo do majetku rodu Černínů. Telčské panství získal František Antonín z Lichtenštejna syn Marie Barbory z Lichtenštejna z Chlumu a Košumberka.⁵⁶

---

⁵³ P. Maťa, Svět, s. 520.

⁵⁴ Tamtéž, s. 513-514.

⁵⁵ Tamtéž, s. 520.

⁵⁶ J. Hrdlička (ed.), Autobiografie Jana Nikodéma Mařana, s. 24

3. Adam Pavel Slavata

Adam Pavel Slavata se narodil do jednoho z nejpřednějších rodů 25. ledna 1603 jako prvorozený syn Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka a Lucie Otýlie z Hradce. Otec Vilém Slavata, jehož jméno se spojuje především s rokem 1618, kdy byl společně s Jaroslavem Bořitou s Martinic a písařem Filipem Fabriciem vyhozen z oken Pražského hradu, patřil do přední české šlechtické společnosti pobělohorských Čech. Nacházel se v úzké skupině osob, kterým patřil vliv na dvoře císaře Ferdinanda II.⁵⁷

Jméno Adam Pavel získal podle rodové tradice a zvyků. První jméno Adam patřilo v hradeckém rodě mezi často užívané, nesl ho například předposlední a významný šlechtic z tohoto rodu Adam II. z Hradce, jež toto jméno převzal po svém dědu Adamovi I. z Hradce. Převzetí jména po významných šlechticích z rodu pánů z Hradce svědčí o snaze Viléma Slavaty zdůraznit svázanost svého rodu s tradicí starobylého rodu pánů z Hradce.⁵⁸ Druhé jméno Pavel odkazovalo na svátek Obracení svatého Pavla (25. ledna), kdy se šlechtic narodil.⁵⁹

Jeho životní dráha byla naplánována hned od jeho narození. Jelikož se narodil jako prvorozený syn, počítalo se, že převezme rodové panství a také rodový odkaz Slavatů z Chlumu a Košumberka. Vyrůstal v přísné katolické výchově a ve věrnosti habsburskému panovnickému rodu. Základní vzdělání získal na jezuitském gymnáziu v Jindřichově Hradci.⁶⁰ Ve dvacátých letech 17. století po dokončení vzdělání v domácím prostředí absolvoval kavalírskou cestu po Itálii.⁶¹ Během cesty navštěvoval stejná místa jako před několika lety jeho otec. Ten mu později také vybral vhodnou nevěstu, která měla posílit prestiž a věhlas rodu – Marii Markétu z Eggenberka.⁶² Velkolepá svatba se konala roku 1626 ve Vídni. Jejich manželství však nebylo šťastné a skončilo skandálním rozvodem roku 1632.⁶³

---

⁵⁷ Josef Hrdlička, Synové „velkých“ otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 10.

⁵⁸ P. Maťa, Zrození tradice, s. 518.

⁵⁹ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, Věk, s. 278.

⁶⁰ J. Hrdlička, Synové, s. 253.

⁶¹ Tamtéž, s. 254.

⁶² Tamtéž, s. 255.

⁶³ Tamtéž, s. 264.

Na rozdíl od otce Viléma se Adam Pavel nesnažil povznést jméno rodu na politické scéně u císařského dvora ve Vídni, i když důležité předpoklady mu nescházely – pocházel z katolické, bohaté a zámožné rodiny. Získal vzdělání a rovněž jeho manželka pocházela z významné a vlivné rodiny. Přesto jeho životní náplní nebyla dvorská kariéra, ba právě naopak. Vybral si další směr, kterým se šlechtic mohl zabývat – hospodářskou správou rodového panství, o které se především po rozvodu vzorně staral. Starost o hospodářství se stala jeho životní náplní.⁶⁴ Vilém Slavata veškerý svůj čas strávil u dvora ve Vídni. Dvorský život přinášel velké finanční výdaje, které byly potřebné k uspokojení ambicí otce Viléma. Díky hospodářskému talentu, který Adam Pavel uplatnil především v období třicetileté války, získal opět důvěru od svého otce, kterého předtím ve svých rozhodnutích o svém životě zklamal. S otcem Vilémem se smířil na počátku třicátých let 17. století, v době třicetileté války, kdy bylo v ohrožení jindřichohradeckého panství. Adam Pavel se spolu s ostatními hejtmany na Telči a v Jindřichově zasloužili o ochranu panství před vpády nepřátelskými vojsky.

Po smrti svého otce roku 1652 na něho připadla správa jihočeského panství. V době působení Adama Pavla se Jindřichův Hradec stal opět centrem obchodu. Po třicetileté válce do města mířili kupci dokonce až z Norimberka. I když trvale pobýval na zámku v Nové Bystřici, nezapomínal na hradecký zámek. Výrazná stavební činnost zde již už neprobíhala, ale i přesto zde nechal zlepšit například zámecký vodovod. Otcem kdysi srovnaný archiv a obrazárnu svěřil roku 1655 do rukou obratného Bohuslava Balbína.⁶⁵ Až do své smrti se staral o hospodářství na svém panství. Zemřel v roce 1657. Jeho tělo bylo pohřbeno do kostela sv. Kateřiny v Jindřichově Hradci. Pokud by však chtěl někdo hledat jeho srdce, najde ho dodnes uchované v kostele sv. Petra a Pavla v jeho oblíbené Nové Bystřici.⁶⁶

---

⁶⁴ J. Hrdlička, Synové, s. 265.

⁶⁵ František Teplý, Dějiny města Jindřichova Hradce, Jindřichův Hradec 1935, s. 295.

⁶⁶ J. Hrdlička, Synové, s. 265-266.

4. Vzdělání

Na přelomu 16. a 17. století bylo považováno za samozřejmost, že o mladého šlechtice, který patřil do privilegované společnosti, bude postaráno v otázce jeho vzdělání. Vzdělanost, která stále spadala pouze do mužského světa, představovala jeden ze symbolů v rozdílu mezi majetnými a nemajetnými vrstvami. Mohl si ho dovolit jen ten, kdo měl na dlouhá studia dostatek finančních prostředků. A nešlo pouze jen o šlechtice. Studiu se věnovali i bohatí měšťané. Povinnost získat odpovídající vzdělání, na které se stále zvyšovaly nároky, si uvědomovali především urození. Šlechtici, kteří vystudovali nižší učiliště či gymnázia a poté se během studijní cesty ocitli na některé univerzitě a získali tím hlubší a kvalitnější vzdělání, se dostávali do popředí možnosti vykonávat budoucí dvorské kariéru. Politická kariéra u panovnického dvora od dvacátých let 17. století představovala totiž nejvyšší vrchol, který byl možný získat v české šlechtické společnosti, proto ti nejbohatší neváhali a investovali svůj čas i peníze do svého vzdělání.⁶⁷ Přípravy, které vedly ke vzdělávání chlapců z předních urozených rodin, musely být pečlivě dopředu organizovány.

Kolem sedmého roku života se ve šlechtických domácnostech začala oddělovat výchova chlapců od dívek, která do té doby probíhala společně v ženské části šlechtického prostředí - fraucimoru. V tomto přelomovém věku dívky zůstávaly dále ve fraucimoru ve společnosti vznešených urozených dam.⁶⁸ Fraucimor můžeme vnímat dvojím způsobem. Buď šlo o uzavřenou společnost neprovdaných šlechticů na dvoře vyšší šlechty, nebo se tak nazývala místnost, která byla zvláště vyhrazena pro ženskou část na hradě, zámku či v paláci. V novověku nabývá fraucimor zejména reprezentačního a výchovného významu, kdy se žádné významnější šlechtické sídlo v Čechách nebo na Moravě neobešlo bez společnosti šlechticů.⁶⁹ Ve fraucimoru byly přísné morální zásady a také určitá společenská hierarchie, kdy se zde v těsné blízkosti prolínal osud urozených dívek z vyšší společnosti zároveň s dívkami z nejnižší urozené společnosti, které pocházely z rodin zemanů nebo panských služebníků.⁷⁰

---

⁶⁷ P. Mařa, Svět, s. 303.

⁶⁸ M. Holý, Zrození, s. 385

⁶⁹ Milena Hájná, Rožmberský fraucimor. Ženský živel na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 6.

⁷⁰ J. Janáček, Ženy, s. 95.

Pro chudé šlechtičny znamenal pobyt ve fraucimoru u některé z nejvyšších dam v Českém království společenský vrchol, který těžko mohly zažít na sídle svých nemajetných otců vlastnících mnohdy jen prostou tvrz či zámek. Ženské společenství v podobě fraucimoru se nacházelo pouze na šlechtických sídlech, mezi bohaté měšťany nikdy neproniklo. Důvodem byla finanční náročnost této podstatné části šlechtického zázemí.⁷¹

O osudu chlapců rozhodoval většinou jejich otec. Pokud otec zemřel dříve než dítě vyrostlo, rozhodoval o vzdělání mužského člena zpravidla poručník. Většina mužských potomků byla předávána do domácí péče soukromých učitelů nebo preceptorů, které si šlechtic pro svého syna najímal.⁷² Preceptoři své žáky učili především katechismus a základní trivium – čtení, psaní a počítání. Základy němčiny a latiny spadaly rovněž do povinností domácí výchovy vedené preceptorem.⁷³ Domácí výchova nemusela být u šlechtice dostatečná, proto mladí šlechtici odcházeli za vzděláním do zámeckých škol zřizovaných při sídlech nebo do konfesijně vyhraněných jezuitských gymnázií, luterských učilišť nebo bratrských škol.⁷⁴

To byl případ i Adama Pavla a jeho bratra Jáchyma Oldřicha, kteří získali mezi lety 1613-1617 základní pětileté studium, které se latinsky nazývalo studium inferiorum, na jezuitské koleji v Jindřichově Hradci. Poskytnutí finančních prostředků na základní studium svých synů nebylo pro jejich otce Viléma příliš náročné, protože jezuitská kolej, kde mladí Slavatové studovali se nacházela v hlavní venkovská rezidence Slavatů z Chlumu a Košumberka.⁷⁵

Tovaryšstvo Ježíšovo zakládalo svá učiliště po celé habsburské monarchii již od poloviny 16. století jako protiváhu protestantských škol. Šlo zejména o luteránská, kalvínská či bratská učiliště. České země nezůstávaly pozadu. Až od druhé poloviny 16. století vznikalo v zemích Koruny české několik jezuitských škol, které urozenci mohli navštěvovat při svém dalším studiu.⁷⁶

Jezuitská kolej v Jindřichově Hradci byla založena v lednu roku 1594, kdy podepsal nadační listinu koleje nejvyšší purkrabí Adamem II. z Hradce a jeho manželka

---

⁷¹ J. Janáček, *Ženy*, s. 96.

⁷² J. Kubeš, *Náročné dospívání urozených*, s. 41.

⁷³ P. Maťa, *Svět*, s. 303.

⁷⁴ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 294.

⁷⁵ J. Hrdlička, *Synové*, s. 253.

⁷⁶ P. Maťa, *Svět*, s. 305.

Kateřina z Montfortu, prarodiče Adama Pavla.⁷⁷ Dřívě než vznikla jindřichohradecká jezuitská kolej, měli šlechtici z nejpřednějších rodů možnost navštěvovat jiné jezuitské koleje v Českém království, vzniklé nedlouho předtím. V předbělohorských Čechách se jezuitská gymnázia nacházela v Praze, Českém Krumlově a Chomutově. Na Moravě byly založeny do bitvy na Bílé hoře další dvě koleje vedené jezuitou v Olomouci a v Brně. Klementinum, první jezuitská kolej v zemích Koruny české, vzniklo roku 1556 v Praze na místě původního dominikánského kláštera svatého Klimenta.⁷⁸

Jezuitské školství pro šlechtice-laiky nabízelo vzdělávání po dobu maximálně pěti let. Tak dlouho ale mladí šlechtici většinou nestudovali a nebyl to případ ani Adama Pavla a jeho bratra.⁷⁹ Výuka se zaměřovala především na ovládnutí latinského a řeckého jazyka. Studenti se kromě cizích jazyků učili správné rétorice, metrice a vyjadřovacím schopnostem. Ve vyučování nechyběla ani znalost vlastních dějin a zvyků jiných národů. Na konci základního jezuitského vzdělání měli být studenti schopni rozboru některého z děl významného antického filozofa, mezi které se řadili například Seneca, Cicero nebo Aristoteles.⁸⁰ Vedle jmenovaných důležitých znalostí musel žák jezuitského gymnázia zvládnout jednoduchou základní aritmetiku. V hodinách aritmetiky se probíralo sčítání, odčítání, násobení, dělení a trojčlenka s římskými i arabskými číslicemi.⁸¹

V roce 1617 po ukončení studií u jezuitů dostal Adam Pavel společně se svým bratrem od otce Viléma vlastního vychovatele pro soukromou výuku, která měla prohloubit jejich vzdělání.⁸²

Pozornost v hodinách soukromého vychovatele se zaměřovala především na náboženství. Na hradeckém a později slavatovském dvoře v Jindřichově Hradci probíhaly hodiny náboženství pouze v katolickém duchu.⁸³ Další povinností domácího vychovatele bylo zdokonalení jazykových schopností svých svěřenců, které pro další

---

⁷⁷ J. Kubeš, *Náročné dospívání*, s. 164.

⁷⁸ Kateřina Bobková-Valentová, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006, s. 58.

⁷⁹ Petr Mařa, *Svět*, s. 305.

⁸⁰ K. Bobková-Valentová, *Každodenní život*, s. 53-54.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 85.

⁸² J. Hrdlička, *Synové*, s. 253.

⁸³ M. Holý, *Zrození*, s. 99.

vývoj šlechtice byly nesmírně důležité. Mezi preferovaného jazyky patřily latina a němčina.⁸⁴ Důkladné ovládní latiny bylo pro šlechtice základní podmínkou pro budoucí vstup na univerzitu, buď na domácí půdě nebo později na zahraniční univerzitě při kavalírské cestě. Mladíci z urozených kruhů se od svého učitele zdokonalovali také v tzv. šlechtických cvičeních, která se skládala ze šermu, jízdy na koni nebo střelbě z kuše.⁸⁵

---

⁸⁴ M. Holý, Zrození, s. 90.

⁸⁵ Tamtéž, s. 100.

5. Kavalířská cesta

Mladí šlechtici, kteří ukončili základní vzdělání na domácí půdě, které probíhalo doma nebo v některé z dostupných škol, se ve věku mezi osmnácti až čtyřicetiletými vydávali na kavalířskou cestu – Kavalierreise či grand tour. Tato forma cestování začínala být v oblibě od druhé poloviny 16. století.⁸⁶ Hlavním účelem kavalířských cest bylo poznat cizí evropskou zemi, její dvorské zvyky, politické a náboženské zázemí, kulturu, cizí jazyk, univerzitní prostředí a výtvarné a stavební umění, které se později mohlo odrážet na jejich vlastních šlechtických sídlech. Opomenuta nezapomněla být ani rytířská cvičení, která představovala například jízdu na koni a šerm.⁸⁷

Pobyt v zahraničí otevíral mladým urozeným cestu k životním zkušenostem a osobním kontaktům, které mohli po celý život využívat. Po absolvování kavalířské cesty se šlechtici dostávalo společenského uznání a zároveň se stával před společností dospělým. Cesty, které urození kavalíři podnikali, se tak stávaly obdobím jejich přerodu mezi dětstvím a dospělostí.⁸⁸

Vydat se do světa prostřednictvím kavalířské cesty si mohli dovolit jen synové z nejbohatších urozených rodů v zemích Koruny české. Z hlediska finanční náročnosti nebylo zpravidla možné, aby šlechtici pocházející z nižší šlechty si mohli dopřát vzdělávat se v cizině. Pokud se tak stalo a kavalířskou cestu podnikl šlechtic z nemajetné rodiny, musel se mezi blízkými či vzdálenými příbuznými najít mecenáš, který svého svěřence během cesty finančně podporoval. Kdyby nebylo Adama II. z Hradce a Petra Voka, ani nepříliš majetnému Vilému Slavatovi by se patrně nedostalo příležitosti k dalšímu vzdělání v cizině. Oba šlechtici zaplatili jeho výdaje vzniklé během kavalířské cesty.⁸⁹ Bez finančního zabezpečení se mladý kavalír na své cestě nemohl obejít. Mezi největší náklady patřily výdaje za ubytování v hostincích nebo za pronajmutí bytu na delší dobu. Při stálém přemísťování vznikaly další výlohy za cestování. Šlechtici potřebovali platit za půjčené koně, kočáry či za přepravu lodí. V neposlední řadě se musely platit i účty za ošacení, šlechticův doprovod z domova,

---

⁸⁶ Milena Lenderová, *Cestovatel*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 240.

⁸⁷ M. Holý, *Zrození*, s. 350.

⁸⁸ J. Kubeš, *Náročné dospívání*, s. 254.

⁸⁹ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 147.

vlastní reprezentaci a za lékařské, průvodcovské či jiné služby. Získávání studijních vědomostí se také odráželo ve financích. Hned při peregrinaci bylo zapotřebí zaplatit zápisní poplatek do matrik. Pokud chtěl šlechtic získat hlubší vzdělání, nezbývalo mu nic jiného, než si najmout vlastního učitele a opět počítat s dalšími výdaji.⁹⁰

Nejčastěji mladí šlechtici cestovali za vzděláním do Itálie. Na Apeninském poloostrově nejvíce navštěvovali papežský Řím, univerzitní Sienu a šlechtickou akademii v Turíně. Zřídka se objevovali také ve Florencii, v Benátkách, Janově, Miláně či Neapoli.⁹¹ Mimo Itálii putovali za kavalírským vzděláním i do dalších zemí Evropy. Druhým významným místem byla Francie, kde se zapisovali na univerzitě v Orléansu či na akademii v Angers. Pozadu však nezůstávaly ani jiné země jako Nizozemí (Španělské Nizozemí), katolické Španělsko nebo vzdálenější protestantská Anglie.⁹²

Ve šlechtickém prostředí platilo, že zkušenosti otce se předávaly na syna. Jedna taková zkušenost byla i kavalírská cesta jejich otců. Často se stávalo, že šlechtic se vydal na kavalírskou cestu po stopách svého otce. Takovým příkladem byl i Adam Pavel se svým bratrem, kdy navštívili stejná místa v Itálii jako jejich otec Vilém.

S cestováním do zahraničních zemí se seznámil i Vilém Slavata. Jeho cesty za hranice českých zemí lze rozdělit do dvou etap. První odpovídající studijní cestě trvala v rozmezí let 1592-1596, kdy procestoval značnou část Itálie. Vilém se dostal z Benátek až do Neapole a zapsal se na univerzitách v Sieně (kde se o několik let později zapsal do matematiky i Adam Pavel) a Padově.⁹³ Druhá etapa zahraniční cesty probíhala v letech 1592-1600 a měla spíše charakter kavalírské cesty. Vilém Slavata navštívil téměř všechny evropské země, které tehdy lákaly většinu jeho vrstevníků a posléze i vrstevníků Adama Pavla ze zemí Království českého. Nejprve navštívil Nizozemí, odkud se později vypravil do Anglie. Roku 1598 se dostal díky doporučujícímu listu od Petra Voka z Rožmberka až do blízkosti samotné panovnice Alžběty I. Po Anglii následovala Francie, kde pobýval na univerzitě v Orléansu. V posledních letech stihl ještě navštívit poutní místo Santiago de Compostela ve Španělsku. Kavalírskou cestu zakončil roku 1600 zahájení svatého roku v Itálii.⁹⁴

---

⁹⁰ M. Holý, Zrození, s. 357.

⁹¹ J. Kubeš, Náročné dospívání, s. 255.

⁹² Tamtéž, s. 256 – 257.

⁹³ Petr Mařa, Oslavy jubilejního léta 1600 v Římě a česká šlechta, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 112.

⁹⁴ Tamtéž, s. 113 – 114.

V první polovině dvacátých let 17. století podnikl Adam Pavel společně s mladším bratrem Jáchymem Oldřichem kavalírskou cestu.⁹⁵ Důvod, proč cestovali oba bratři společně, se mohl odrážet ve finanční nákladnosti dlouhodobého cestování po Evropě. S největší pravděpodobností necestovali sami, ale každý měl při sobě svého sluhu. Součástí doprovodů u ostatních šlechticů býval vychovatel - hofmistr, který už měl s kavalírskou cestou nebo dokonce cestami vlastní nabyté zkušenosti. Hofmistrový úkoly spočívaly v naplánování trasy cesty, postaráni se o ubytování pro mladé šlechtice a o jejich studium na univerzitě.⁹⁶

V březnu roku 1624 se synové Viléma Slavaty zapsali na italské univerzitě v Perugii a o tři měsíce později se objevili na další italské univerzitě v Sieně.⁹⁷ Toskánskou Sienu v době návštěvy mladých Slavatů vlastnila rodina Medicejských. V roce 1555 území dobyl císař Karel V. s pomocí španělských vojsk. Jelikož Karel V. měl u vévodů Medicejských značné dluhy, předal jim do vlastnictví toto město. Siena byla pro ně velice výhodná. Univerzita, která byla založena v roce 1240, měla mezi mladými studenty z celé Evropy velký ohlas.⁹⁸ Dodnes můžeme nalézt latinský zápis v univerzitní matrice obou bratrů. Adam Pavel byl zapsán jako „Adamus Paulus Slavata Comes de Chlum et Cossumberg“ a jeho bratr Jáchym Oldřich jako „Joachimus Udalricus Slavata Comes de Chlum et Cossumberg“.⁹⁹ Přicházející studenti-kavalíři pocházeli vesměs z bohatých šlechtických rodin, kteří nejenže navštěvovali v Sieně medicejský dvůr, ale napomáhali svými finančními výdaji během své cesty ekonomice města.¹⁰⁰ Univerzita však koncem 17. století ztratila svůj věhlas. Mladí kavalíři sem už netoužili zamířit během své vzdělávací cesty. Se zvyšujícími se požadavky ohledně právního vzdělání koncem 17. století, na které začal být kladen větší důraz, už univerzita v Sieně nevyhovovala. Atraktivnější univerzitní místa nabízející dostačující vzdělání v oboru práv se pro ně nacházela ve Svaté říši římské například v Salzburku, Leidenu, Lipsku nebo Štrasburku. Itálie však neztrácela své místo v zájmu mladých

---

⁹⁵ J. Hrdlička, Synové, s. 254.

⁹⁶ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, Věk, s. 302.

⁹⁷ J. Hrdlička, Synové, s. 254.

⁹⁸ J. Kubeš, Náročné dospívání, s. 25.

⁹⁹ Zdeněk Kalista, Češi v Sieně 1574 – 1646, ČČH 33, 1927, s. 124.

¹⁰⁰ J. Kubeš, Náročné dospívání, s. 25.

studentů. Stále se zde těšily věhlasu nově příchozích akademie v Turíně, Florencii či Parmě.¹⁰¹

Italská univerzita v Sieně byla na konci 16. století a počátku 17. století tradičně Slavaty navštěvována. Prvními imatrikulovaným z rodu Slavatů byli Michael Slavata a Albert Slavata v roce 1574. O 19 let později v roce 1593 se zde zapsal i Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka.¹⁰² Univerzitou v Sieně prošlo několik dalších významných šlechticů, kteří byli podobně staří jako Adam Pavel Slavata. Mezi vrstevníky mladého Slavaty se objevují Václav a Karel Michna z Vacínova, Jan Martinic s bratrem nebo Humprecht Jan Černín z Chudenic.¹⁰³ Po necelých dvou letech strávených v toskánské Sieně se mladí Slavatové roku 1625 přesunuli do Věčného města, tedy do Říma, kde svou kavalírskou cestu zakončili. Poté se vrátili zpět na rodová panství v Čechách.¹⁰⁴ Jejich nejmladší bratr František Vít, který byl mentálně retardovaný, nikdy kavalírskou cestu nepodnikl.¹⁰⁵

Po dokončení vzdělání Adam Pavel ovládal základní a potřebné znalosti pro vykonávání zemské či dvorské kariéry. Naučil se cizí jazyky, které byly nutné pro působnost u dvora – latinu a němčinu. Mezi jeho cizím slovním vybavením jistě nechyběla ani italština, kterou si osvojil během své kavalírské cesty po Itálii. Od svého vychovatele se mohl naučit jak správně ovládat rytířská cvičení, která se dala zdokonalovat během doby, kdy působil jako kavalír v Itálii. U jezuitů na gymnáziu poznal jak se správně vyjadřovat v hodinách rétoriky. Zdá se, že všechny dovednosti pro uplatnění u dvora mu po praktické stránce nechyběly. Adamovy kariérní předpoklady se však nepropojily s jeho nepřilíživou ambiciózní povahou, která později zapříčinila jeho utvrzení, že se pro dvorský život nehodí a způsobila krátký rozkol mezi Adamem Pavlem a jeho ctižádostivým otcem Vilémem. Samotný rozkol mezi oběma se vyřešil až po odchodu Adama Pavla ode dvora, kdy se začal starat v době nepřítomnosti otce ve třicátých letech 17. století, kdy stále ještě probíhala pustošivá třicetiletá válka, o hospodářské zázemí slavatovského panství.

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 27.

¹⁰² Z. Kalista, Češi, s. 122.

¹⁰³ Tamtéž, s. 121.

¹⁰⁴ J. Kubeš, Náročné dospívání, s. 121.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 353.

6. Kariéra šlechtice

V první polovině 16. století čeští a moravští šlechtici neprojevovali příliš zájem o dvorskou službu u panovnického dvora, a to i přesto, že zde sídlila „kancelář česká při dvoře“, která vznikla na počátku dvacátých let 16. století a byla oddělena od rakouské dvorské kanceláře.¹⁰⁷ Úřady v zemské správě jim postačovaly ve vlastní seberealizaci. Pokud se šlechtici vypravili k vídeňskému dvoru a strávili zde nějaký čas, vnímali zdejší pobyt spíše jako možnost komunikace mezi panovníkem a ostatními šlechtici. Místo zastávání úřadu ve Vídni, které se pojilo s vysokými peněžními náklady, náročným cestováním a odloučením se od rodiny a přátel na delší dobu, volili šlechtici raději možnost setrvat na svém vlastním panství.¹⁰⁸

Změna v integraci české šlechty ke dvoru nastala v době místodržitelství arciknížete Ferdinanda Tyrolského v letech 1547-1567. Podíl českých a moravských šlechticů na místodržitelském dvoře se zvětšoval, protože opadly zbytečné výdaje za cestování. Pobyt u dvora se v myšlenkovém světě šlechticů měnil v možnost, jak získat větší společenskou prestiž. V důsledku častějšího působení šlechty ze zemí Koruny české u dvora vznikaly rovněž nové sňatkové aliance mezi českými a rakouskými rody.¹⁰⁹

Roku 1583 s přesunem dvora v době vlády Rudolfa II. z Vídně do Prahy přicházela největší změna. Urození se ve větším zájmu začali zajímat o možnost získat vyšší dvorský úřad a proniknout do politického mechanismu u panovnického dvora. Nejvýraznější posun ve vnímání dvorské kariéry nastal po roce 1620, kdy docházelo v důsledku prohrané bitvy na Bílé hoře k úpadku českého stavovství. Císařský dvůr, který se v roce 1612 přesunul opět do Vídně, představoval pro šlechtice ze zemí Království českého hlavní nástroj, jak se zapojit do úředního výkonu moci v habsburské monarchii a získat možnost společenského a kariérního vrcholu.¹¹⁰ Proniknout do

---

¹⁰⁷ Václav Bůžek, Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků, České Budějovice 2006, s. 48.

¹⁰⁸ Týž a kol., Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010, s. 205.

¹⁰⁹ V. Bůžek, Ferdinand Tyrolský, s. 81.

¹¹⁰ Týž a kol. Společnost českých zemí, s. 207-208.

vyšších zemských nebo dvorský úřadů nebylo snadnou záležitostí. Vstoupit do služeb panovníka a ocitnout se tak v mocenském centru platilo jen pro nejužší skupinu z řad šlechty. Do popředí se dostávali pouze příslušníci z těch nejurozenějších a nejbohatších rodů.¹¹¹

Nejen starobylý původ a bohatství rodu, ale i katolická výchova a dostačující vzdělání z domácích škol a zkušenosti ze zahraniční cesty měla předurčovat Adama Pavla v jeho přípravě na politickou kariéru u dvora. Nejvíce o tom usiloval jeho otec Vilém, který vkládal do svého nejstaršího syna Adama Pavla velkou naději na pokračování a udržování prestiže Slavatů u panovnického dvora v habsburské monarchii. O vstup do vrcholné politiky se sám postaral na počátku 17. století, kdy působil na panovnickém dvoře v Praze a posléze v pobělohorské době ve Vídni. Jistě předpokládal, že alespoň jeden z jeho tří synů bude zaujímat nejvyšší postavení a šířit význam rodu, kterého on sám vlastním úsilím dosáhl.

Politická kariéra pro Viléma byla na rozdíl od jeho syna Adama Pavla, který zřejmě neoplýval takovou politickou ctižádostí, velmi důležitou a prestižní záležitostí. V posledních desetiletích 16. století si Vilém uvědomil, že pokud chce dosáhnout vrcholu svého snažení, bude se muset s nejpřednějšími katolickými rody v budoucnu sjednotit v katolické víře. Dalším důvodem, který se nabízel, proč opustit víru jednoty bratrské, byla habsburská politika, která preferovala ve všech zemských úřadech v předbělohorské době katolické šlechtice. Konverze Viléma ke katolické víře proběhla roku 1597 a měla mu zajistit nejen rozvoj dvorské kariéry, ale i příslib sňatku s katoličkou Lucií Otýlíí z Hradce.¹¹² Viléma zřejmě konvertoval ke katolictví z vnitřních důvodů. Od dětských let vyrůstal sice ve víře jednoty bratrské, ale poté v raném mládí odešel z rodného Košumberka na hradecké panství za svými vzdálenými katolickými příbuznými, pány z Hradce. Na hradeckém dvoře Viléma jistě ovlivnilo náboženské smýšlení, které již dříve mohl vidět u své katolické babičky Alžběty Slavatové z Hradce, která se na košumberské panství přivdala.¹¹³ Až do své dospělosti pobýval ve společnosti převážně katolíků. V roce 1590 odešel s Jáchymem Oldřichem

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 209.

¹¹² Thomas Winkelbauer, Konvertita, in: Bůžek, V. - Král, P. (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 283.

¹¹³ Týž, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, *Český časopis historický* 98, 2000, s. 513-514.

z Hradce studovat do Prahy. O dva roky později v roce 1592 započal svou studentskou cestu po Itálii, která trvala téměř čtyři roky. Pobyt v katolické Itálii jistě na Viléma zapůsobil. Když se po jeho návratu do Čech zvýšilo naléhání jindřichohradeckých jezuitů, především Jana Rotaria, aby zvážil své náboženské přesvědčení, rozhodl se ve svých pětadvaceti letech ke konvezi.¹¹⁴

V roce 1600 byl Vilém jmenován nejvyšším maršálkem královského dvora. Později zastával i další zemské úřady, od purkrabího karlštejnského za panský stav se vypracoval až do úřadu nejvyššího kancléře Království českého. Nejvyšším kancléřem se stal roku 1628 po smrti Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. V tomto úřadě zůstal až do své smrti roku 1652.¹¹⁵

Za své úsilí a věrnost habsburskému rodu získal Adamův otec Vilém roku 1644 nejvyšší možné ocenění a uznání od Habsburků – Řád zlatého rouna.¹¹⁶ Řád zlatého rouna založil burgundský vévoda Filip Dobrý roku 1429 pro omezený počet šlechticů. Řád se však rychle rozmohl z Burgundska do všech zemí, které Habsburkové ovládali. Ocenění šlechtici dostávali zlatý šperk ve tvaru ovčího rouna, se kterým se nechávali často i zpodobňovat na obrazech. Na jednom z portrétů Viléma Slavaty, který je na zámku v Jindřichově Hradci, se toto významné ocenění objevuje taktéž.¹¹⁷

Vilém jistě doufal, že i jeho nejstarší syn bude pokračovat v nejvyšších zemských či dvorských úřadech. Po návratu s kavalířské cesty byl mladý Adam Pavel představen u panovnického dvora tamější společnosti. Od roku 1626 vykonával komornickou službu, kdy jeden týden v roce měl povinnost sloužit císaři Ferdinandovi II. Ve stejném roce se stal zároveň říšským dvorským radou. V letech 1626-1628 byl jmenován hejtmanem Bechyňského kraje za pány.¹¹⁸ Zemský úřad krajského hejtmana trval většinou pouze rok a vykonával ho vždy jeden šlechtic za pány a jeden za rytíře. Mnoho mladíků z vyšší i nižší šlechty v 16. a v první polovině 17. století začínalo na počátku své kariéry v tomto úřadě, protože stát se krajským hejtmanem nebylo příliš žádané. Důvodem bylo, že úřad nebyl finančně ani mocensky výhodný.¹¹⁹

---

¹¹⁴ T. Winkelbauer, *Konfese a konverze*, s. 515.

¹¹⁵ J. Janáček, *Rudolf II.*, s. 363.

¹¹⁶ V. Bůžek – P. Král (edd.), *Paměť*, s. 49.

¹¹⁷ J. Janáček, *Rudolf II.*, s. 255-256.

¹¹⁸ P. Maťa, *Svět*, s. 413.

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 332.

Oproti otci Vilémovi se Adam Pavel nechtěl podílet na výkonu moci prostřednictvím dvorské politické kariéry, o kterou neměl zájem. V prostředí často nepřátelského dvora, kde byla potřeba přátelských styků a neméně také příbuzenských vztahů, se necítil dobře. Záludnosti, intriky a ziskuchtivost dvořanů, které doprovázely celý dvůr, mu byly cizí. Adama Pavla lákal život v ústraní na svém venkovském sídle bez okázalého komfortu. Posléze se z něho stal stále větší odpůrce okázalého dvorského života, který zahrnoval panovnický dvůr ve Vídni. Hlavně kvůli jeho finanční a časové náročnosti odmítal cestovat ke dvoru. Jeden ze psaných dopisů Viléma Slavaty z 25. října 1626 napomíná Adama Slavatu, aby nezapomněl na své povinnosti u dvora v době, kdy zastával komornickou službu: „*Jeho Milost knížecí z Eggenberku ráčil mi poručiti tobě psáti, že Jeho Milost císařská ráčil Jeho knížecí Milosti praviti, že jest již čas, abys se k jedné i druhé povinnosti tvé sem navrátil*“.¹²⁰

Když šlechtic získal dvorský úřad, více času trávil daleko od domova na vídeňském dvoře. V okamžiku, kdy se ucházel o vyšší pozici u dvora, musel počítat s dlouhodobým pobytem za hranicemi českých zemí. Nemohl se tak důkladně věnovat hospodaření a podnikání na rodovém panství. S urozcem tentokrát k vídeňskému dvoru odjížděli i rodinný příslušníci, kteří si zde na delší dobu pronajímali domy či hostinské pokoje. Od roku 1618 trvale ve Vídni začal přebývat i Vilém Slavata.¹²¹

Mladý Slavata si kvůli otcovu trávení času mimo domov uměl představit, jaké finanční zatížení přináší dvorská kariéra v metropoli na Dunaji. Působením Viléma ve Vídni vznikaly výdaje za dlouhodobý pronájem hostinských pokojů a za slavatovskou reprezentaci. Jeho cit pro šetřivost mu nedával důvod ke zbytečnému utrácení.¹²² Adam Pavel napsal svůj názor na císařský dvůr ve Vídni svému příteli reformačnímu komisaři Zdeňku Lvovi Libštejnskému z Kolovrat v únoru 1629: „*[D]vůr Jeho Milosti Císařské žádného nezbohatne, ale zchudne!*“¹²³

Po odchodu z Vídně na sklonku dvacátých let 17. století se Adam Pavel již k panovnickému dvoru nevrátil. Znechucen prostředím dvora se stáhl na své venkovské statky, hlavně na Novou Bystřici, kde pobýval ve společnosti hospodářských úředníků a

---

¹²⁰ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 25. října 1626; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, inv. 130, sign. III C 2a, kart. 23.

¹²¹ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 177.

¹²² P. Maťa, *Svět*, s. 217.

¹²³ *Tamtéž*, s. 378.

služebníků bez přítomnosti dvořanů.¹²⁴ V listopadu 1628 odmítl možnost stát se prezidentem české komory.¹²⁵ Jeho definitivní odchod od císařského dvora pohřbil veškeré naděje otce Viléma udržet Adama Pavla ve dvorském prostředí. Po smrti Viléma Slavaty roku 1652 se u panovnického dvora už žádnému členovi z rodu Slavatů nepodařilo výrazně se propracovat do nejvyšších dvorských úřadů. U císařského dvora poté působili zejména příslušníci jiných významných rodů, jako byli Ditrichštejnové, Eggenberkové, Harrachové, Kinští, Lichtenštejnové, Lobkovicové, Martinicové, Schwarzenberkové či Valdštejnové.¹²⁶

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 61.

¹²⁵ J. Hrdlička, Synové, s. 260.

¹²⁶ V. Bůžek a kol., Společnost, s. 209.

7. Sňatky

Po návratu ze zahraniční cesty čekalo šlechtice-kavalíra jedno ze zásadních rozhodnutí v jeho životě – vyhledat si vhodnou partnerku odpovídající jeho postavení a s ní založit rodinu a postarat se tak o další zabezpečení rodu především v mužské linii.¹²⁷

Vybrat si nevěstu na základě citů či přitažlivosti prakticky v novověku neexistovalo. Pokud si šlechtic vybíral podle ženské krásy či podle věku, mohl být považován dokonce za pošetilce.¹²⁸ Ideální budoucí manželka měla být vzorná, pobožná, hospodárná, ale i zdravá. Rozhodně neměla být především neposlušná, hubatá, lenivá a hlavně neuctivá ke svému manželovi.¹²⁹

Většina sňatků v 17. století byla dílem manipulace ctižádostivých otců či dalších rodinných příslušníků a přátel. Mladí snoubenci do svého životního předělu nemohli dokonce ani zasahovat. Nikdo se jich vážně neptal, zda se jim bude budoucí partner vyhovovat nebo dokonce zda se jim zamlouvá. Pokud si mladí šlechtici či šlechtičny neuvědomovali velkou příležitost, která se jim v podobě výhodného sňatku naskytla, mohlo docházet zejména ze strany otců mladých šlechticů i k hrubému nátlaku. Někdy především mladým ženám z urozených rodin nezbývalo nic jiného než se smířit s vlastním osudem a provdat se za muže, kterého jim rodina určila.¹³⁰

V okamžiku sňatku nastala změna ve vztahu mezi otcem a provdanou dcerou. Otec se vzdával možnosti dále zasahovat do jejího dalšího životního osudu. Žena se tak stala plně podřízenou svému muži. Svatebním věnem byla dále zbavena všech nároků na majetek svého otce či bratrů.¹³¹

Vše, co souviselo v novověku s uzavíráním manželství mezi šlechtici, bylo otázkou politické kalkulace, posílení rodové prestiže spojením významných rodů, zajištění bohatých kontaktů u panovnického dvora nebo zvýšení rodinného jmění. V neposlední řadě se také mohlo jednat o církevní politiku respektive o ukázkou moci církve. Nejenže se církev snažila regulovat počet manželství zákazem svazků mezi blízkými příbuznými, ale v náboženském soupeření o moc počátkem 17. století

---

¹²⁷ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 306.

¹²⁸ J. Janáček, *Ženy*, s. 10.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 11-12.

¹³⁰ P. Maťa, *Svět*, s. 545.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 545.

mezi protestanty a katolíky byl sňatek dvou katolických šlechticů ze silných katolických rodů znakem posílení jejich mocného vlivu ve společnosti.¹³²

Roku 1602 se Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka oženil s Lucií Otýlií z Hradce.¹³³ Po sňatku s bohatou dědičkou pánů z Hradce se neocítil ve zcela neznámém prostředí. Od počátku devadesátých let 16. století pobýval mezi posledními pány z Hradce především v blízkosti bratrance Adama II. z Hradce přímo na jindřichohradeckém dominiu. Během tohoto období se bezpochyby sžil se zdejším kulturním i náboženským prostředím.¹³⁴

Kvůli blízkému příbuzenskému vztahu, který mezi Vilémem a Lucií Otýlií panoval, požádal Vilém papeže Klimenta VIII. o udělení dispensu před svatbou. Příležitost se mu naskytla během jubilejního léta roku 1600. V době, kdy žádal o povolení ke sňatku od římského papeže, nemusel Vilém bezpodmínečně takové svolení vlastnit. Rozhodnutí tridentského koncilu, které po roce 1563 přísně vyžadovalo snížení sňatků mezi příbuznými, tehdy ještě pražské arcibiskupství nepřevzalo.¹³⁵ Závěry tridentského koncilu, který probíhal mezi léty 1545 až 1563, přijmulo české arcibiskupství až roku 1605, kdy byla z podnětu pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé svolána pražská synoda. Od převzetí závěrů synody bylo povinností šlechtice, pokud se chtěl oženit se šlechtičnou, se kterou se nacházel v blízkém příbuzenském vztahu, požádat papeže o povolení vstoupit do manželství. Povolení papež dával prostřednictvím dispensu. Na koncilu v italském Tridentu bylo církevními představiteli dohodnuto mimo záležitosti, které se týkaly výhradně vedení a správy církve, také snížení uzavírání sňatků mezi blízkými příbuznými a omezení častého vydávání papežského dispensu.¹³⁶

Výhodné manželství čekalo i Adama Pavla. Na počátku června 1626 se Adam Pavel Slavata ve Vídni oženil se štyrskou šlechtičnou Marií Markétou z Eggenberku, poslední neprovdanou dcerou šlechtice a majitele českokrumlovského panství Jana Oldřicha z Eggenberku, který působil jako rádce u císaře Ferdinanda II.¹³⁷

---

¹³² V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 308.

¹³³ Tamtéž, s. 61.

¹³⁴ P. Mat'a, *Zrození tradice*, s. 516.

¹³⁵ Týž, *Oslavy jubilejního léta*, s. 115.

¹³⁶ Jiří Just, 9. 7. 1609. *Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009, s. 23.

¹³⁷ J. Hrdlička, *Synové*, s. 255.

Jan Oldřich byl první ze štýrských Eggenberků, kteří získali panství v Českém království. Za své zásluhy u císařského dvora získal roku 1622 od císaře Ferdinanda II. v jižních Čechách panství Český Krumlov. Z Českého Krumlova se tak stalo druhé hlavní sídlo tohoto rodu hned po Štýrském Hradci. Na jihu Čech Eggenberkové pobývali až do roku 1710, kdy zemřel Jan Kristián z Eggenberka, který si Český Krumlov zvolil jako poslední za svou rezidenci.¹³⁸

Svatba Marie Markéty s Adamem Pavlem se konala ve Vídni za přítomnosti císaře Ferdinanda II. a císařovny Eleonory a byla ostře sledovanou slavnostní událostí své doby.¹³⁹ Během svatby mohli pozvaní hosté dokonce shlédnout i barokní balet.¹⁴⁰

V létě 4. srpna 1626 jindřichohradečtí jezuité uspořádali divadelní vystoupení pro vrátivší se novomanžele z Vídně do Jindřichova Hradce. Představení latinské hry *Rosa Novodomensis* se konalo na počest oslavy uzavřeného sňatku a propojení dvou erbů mezi významnými katolickými rody.¹⁴¹ Rody Slavatů a Eggenberků ve hře představovaly symboliku spojení Růží. Slavatové se hlásili k odkazu Rožmberků a pánů z Hradce, jejichž rodové znaky nesla erbovní znamení pětিলisté růže. Eggenberkové byli zase vnímáni jako nástupci Rožmberků na jejich hlavním sídle v Českém Krumlově. V předstávách jezuitů se tak nespojily jen mocné katolické rody, ale také nositelé rodové tradice těchto vymřelých katolických rodů.¹⁴²

Pro jezuitské žáky v Jindřichově Hradci nešlo o první příležitost projevení úcty své vrchnosti při pořádání svatby. Poprvé předvedli divadelního představení roku 1598 při sňatku Jáchyma Oldřicha z Hradce a Marie Maxmiliány z Hohenzollernu. O čtyři roky později zopakovali divadlo při svatbě Lucie Otýlie z Hradce a Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka.¹⁴³ Divadlo se na jezuitských gymnáziích běžně objevovalo již od konce 15. století. Představení se konala jen několikrát v roce. Vždy se hrálo

---

¹³⁸ Anna Kubíková, Eggenberkové. Z bankéřské lavice na knížecí stolec, Praha 2016, s. 7.

¹³⁹ Tamtéž, s. 62.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 188.

¹⁴¹ V. Bůžek a kol.: Světy posledních, s. 609.

¹⁴² V. Bůžek – P. Král (edd.), Paměť, s. 76.

¹⁴³ Václav Bůžek – Stanislav Doležal – Josef Hrdlička – Miroslav Novotný – Rostislav Smíšek, Jezuitská divadelní hra *Rosa Novodomensis*. Zlatá a červená pětिलistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu, in: Václav Bůžek (ed.), Šlechta raného novověku českých, francouzských a španělských historiků, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 269.

při zahájení a ukončení školního roku, v den církevního svátku nebo výročí gymnázia. Výjimečně jezuité napsali a uvedli hru pro domácí vrchnost nebo významnou návštěvu města.¹⁴⁴ Náměty her byly přísně vybírány z Bible, historických legend či z klasických antických děl. Jezuité divadelní představení využívali jako výchovný a reprezentační prostředek, kterým se žáci zdokonalovali a utvrzovali v řečnických schopnostech, mravnosti a nábožnosti.¹⁴⁵ Chlapci si během představení vyzkoušeli své pamětní dovednosti, nebojácnost před veřejností, správný postoj těla a gestikulaci.¹⁴⁶ Diváci zase měli odcházet s náboženským a morálním ponaučením.¹⁴⁷

I zde šlo, jako v mnoha případech, o sňatek z prestižních důvodů, nikoliv z vlastního rozhodnutí či citu. Za spojením obou mladých lidí stáli jejich vlivní otcové, jejichž autoritě se mladý pár musel podřídit, nejvyšší kancléř Království českého Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka a říšský dvorský rada Jan Oldřich z Eggenberka.¹⁴⁸

Vilém Slavata se posléze stal opět manipulátorem dalšího výhodného sňatku. Svého druhorozeného syna Jáchyma Oldřicha roku 1627 oženil s Františkou z Meggau, dcerou císařského tajného rady Leonarda Helfrýda z Meggau. Vilém si prostřednictvím sňatků svých synů vytvářel vlastní politickou síť přátelských styků a příbuzenských vztahů na císařském dvoře.¹⁴⁹

Nedlouho po svatbě v létě roku 1626 se mladí manželé odebrali z podnětu Adama Pavla na jedno z venkovských panství Slavatů na jihu Čech do Nové Bystřice, kterou si Adama Pavel nesmírně oblíbil. Panství zakoupila roku 1615 Lucie Otýlie Slavatová z Hradce za 125 000 kop míšeňských.¹⁵⁰

Mladá šlechtična Marie Markéta se však nezajímavému a pro ni nudnému životu na venkovském sídle nedokázala přizpůsobit. Byla zvyklá na pohodlný a rušný život ve Vídni a žít bohatým společenským životem na císařském dvoře. Najednou ji obklopilo zcela jiné prostředí bez přepychu, na který spoléhala už od dětství od svého

---

¹⁴⁴ V. Bůžek – S. Doležal – J. Hrdlička – M. Novotný – R. Smíšek, Jezuitská divadelní hra, s. 266.

¹⁴⁵ K. Bobková-Valentová, Každodenní život, s. 86.

¹⁴⁶ V. Bůžek – S. Doležal – J. Hrdlička – M. Novotný – R. Smíšek, Jezuitská divadelní hra, s. 265.

¹⁴⁷ K. Bobková-Valentová, Každodenní život, s. 87.

¹⁴⁸ Pavel Král, Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku, České Budějovice 2015 (= Opera historica 16), s. 186.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 186.

¹⁵⁰ A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze, s. 161.

otce. Svědčí o tom i zmínka v korespondenci ze září 1626, kdy je vidět snaha Viléma Slavaty přesvědčit Marii Markétu, aby se nevracela do Vídně a raději zůstávala u svého manžela v Nové Bystřici, „*takže paní manželka tvá může s tím dobře spokojena býti, že nyní zde není.*“¹⁵¹

O tom, že mladá paní Slavatová nebyla v Nové Bystřici, spokojená se neváhala dokonce svěřit v korespondenci své sestře Marii Františce, která byla provdána za Karla Leonarda z Harrachu: „*Pravila mně paní Leonhartová z Harrachu, že paní manželka tvá jí píše, že od toho času, co v Čechách jest, žádné hodiny zdravé nemá.*“¹⁵²

Od samého počátku společného soužití nešlo o šťastné manželství. Mladá novomanželka nebyla spokojena s místem pobytu a jeho skromným zázemím ani s postavením svého manžela u císařského dvora, což dokládá jeden z listů z října 1626 od Viléma synovi Adamu Pavlovi: „*Proč se nyní paní dceři nelíbí, aby ty skutečným Jeho Milosti císařské komorníkem byl, ješto když zde byla mně pravila, že toho žádostiva jest, aby se to stalo.*“¹⁵³ Na rozdíl od jejího otce Jana Oldřicha z Eggenberka, který byl rádcem samotného císaře a patřil tak mezi nejbližší okruh lidí kolem panovníka, ji „pouhý“ úřad císařského komorníka nestačil. Pro Adama Pavla bylo však důležitější role hospodáře než vrcholného politika ve Vídni u dvora. K císařskému dvoru se vracel jen zřídka. Otec ho musel často napomínat, aby nezapomínal, že Vídni má také své povinnosti: „*Dnešního dne Jeho Milost kníže z Eggenberku ráčil mi poručiti tobě napsati, že Jeho Milost císařská ráčil Jeho knížecí Milosti praviti, že jest již čas, abys se k jedné i druhé povinnosti tvé sem navrátil.*“¹⁵⁴ V momentě, kdy se vydal se svou manželkou do Vídně, nepobýval zde však dlouho. Manželku tam zanechával a sám odjížděl zpět do Nové Bystřice.¹⁵⁵ Adamův otec ho i v této záležitosti, kdy opouštěl svou manželku, v korespondenci ze září 1626 upozorňoval, aby ji samotnou nezanechával a trávil s ní více času ve Vídni, „*takže toliko ten tejden, když služba na tebe přijde, budeš povinen sloužiti a jiné téhodny budeš moci v říšské radě pilen bejti a paní manželku svou přítomnosti tvou též neopouštěti.*“¹⁵⁶

---

¹⁵¹ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 12. září 1626; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, inv. 130, sign. III C 2a, kart. 23.

¹⁵² Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 6. října 1626; tamtéž.

¹⁵³ Z listu Vilma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 12. září 1626; tamtéž.

¹⁵⁴ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 25. října 1626; tamtéž.

¹⁵⁵ P. Král, Konec manželství, s. 187.

¹⁵⁶ Z listu Viléma Slavaty Adam Pavlovi Slavatovi z 12. září 1626; tamtéž.

Po třech letech soužití mezi mladými manželi vyvrcholila partnerská krize. Odcizení manželů dosáhlo svého vrcholu, když Marie Markéta opustila svého manžela a nastěhovala se do otcova vídeňského bytu.¹⁵⁷ Zachovalo se několik německy psaných dopisů, kde se kněžna podepisuje „*Marie Markéta rozená kněžna z Eggenberku*“. Z toho lze usoudit velký a do jisté míry nenávratný rozkol mezi manžely, alespoň ze strany Marie Markéty.¹⁵⁸

Šlechtičtí manželé se zpravidla pokoušeli o zplození potomka a dědice rodového majetku okamžitě po uzavření sňatku. Manželství Adama Pavla a Marie Markéty, ale i po čtyřech letech zůstalo bezdětné. Zřejmě i to byl další důvod, který přispěl k rozvodu nevydařeného manželství v roce 1632.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 334.

¹⁵⁸ A. Kubíková, *Eggenberkové*, s. 63.

¹⁵⁹ P. Král, *Konec manželství*, s. 194.

8. Rozvod

V roce 1630 se vrcholící manželská krize Marie Markéty a Adama Pavla stala u vídeňského panovnického dvora skandální záležitostí. Pomluvy, které se šířily na vídeňském dvoře, mohly poškodit čest rodu Slavatů i Eggenberků. Toho se nejvíce obával Vilém Slavata, kterého nemohly pomluvy nechat chladnými. Snažil se přimět svého syna k urovnání situace, zřejmě i pod nátlakem otce Marie Markéty Jan Oldřicha z Eggenberka, se kterým se nechtěl dostat do vážného konfliktu.¹⁶⁰ Znevážená čest mohla Vilémovi narušit nejen jeho kariéru, ale i dobrou pověst. V ohrožení byli také jeho další synové, kterým se tak mohla uzavřít vrcholná politická kariéra. Čest byla základní hodnotou urozence i atribut šlechtictví. Ten, kdo dobrou čest ztratil, jakoby ztratil status šlechtice. Například uzavírání sňatků nebo získávání výhodných zemských úřadů bylo otázkou zachování dobré cti, proto každý šlechtic považoval za důležité ji ochraňovat a nevystavovat se tak nebezpečí.¹⁶¹

K urovnání sporů mezi manžely, i když se jejich otcové do záležitosti několikrát vložili, však nedošlo. S nepříjemnou situací se nakonec Vilém Slavata a Jan Oldřich z Eggenberku museli smířit. Krize nakonec vyústila v rozvod, který nebyl v raném novověku snadnou ani častou záležitostí.¹⁶² Jako podmět k tomu, aby se manželský pár mohl rozvést, musely být známy zásadní překážky, které svazek narušovaly. Mezi takové překážky patřilo například příbuzenství, kmotrovství, věk, impotence nebo vstup do manželství proti vůli snoubenců.¹⁶³

Když Marii Markétě Slavatové nepostačovalo obvinění svého manžela, že se o ni nestaral a finančně ji zanedbával, snažila se dosáhnout rozvodu jinou cestou. Obvinila svého manžela z impotence, která byla jedním z důvodů, které postačovaly podle církevního práva k rozloučení manželství.¹⁶⁴ O Slavatově impotenci, která nebyla nikdy prokázána, se u soudu při rozvodu nakonec nemluvilo.¹⁶⁵

Za svědka si rozhněvaná manželka zvolila svoji sestru Marii Františku z Eggenberku provdanou z Harrachu. Marie Františka měla dosvědčit, že Adam Pavel

---

¹⁶⁰ J. Hrdlička, *Synové*, s. 263.

¹⁶¹ V. Bůžek a kol., *Společnost*, s. 500.

¹⁶² V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 335.

¹⁶³ P. Král, *Konec manželství*, s. 190.

¹⁶⁴ Marie Koldinská, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001, s. 126.

¹⁶⁵ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, *Věk*, s. 335.

se o její sestru nezajímal a zanedbával její potřeby a nehleděl o její zdraví.¹⁶⁶

Zahájením a vedením soudního sporu ve Vídni byl na základě papežského pověření určen olomoucký biskup a kardinál František z Dietrichštejna. Soudní pře se dále z Čech zúčastnil doktor práv a probošt olomoucké kapituly Jan Arnošt Platejs z Plattenštejna. Přímo ve Vídni bylo sestaveno kolegium, v jehož čele zasedal vídeňský biskup Antonín František Wolfradt. V kolegiu se nacházel vždy jeden čelní představitel z řad dominikánů, jezuitů a františkánů.¹⁶⁷

Po definitivním odloučení manželů a zdoluhavých sporech o majetek, vrácení věna, ve výši 2000 zlatých i darů, které dostala Marie Markéta před svatbou, bylo manželství Adama Pavla Slavaty a Marie Markéty z Eggenberku, které přinášelo oběma spíše starosti než radosti, dne 19. ledna 1632 kardinálem Františkem z Dietrichštejna a za účasti komise teologů rozvedeno. Jako hlavní důvod kardinál uvedl nesouhlas Marie Markéty se svatbou, ke které svolila pod nátlakem svého otce, který jí měl vyhrožovat klášterem.¹⁶⁸ Ani jeden z rozvedených manželů se nezúčastnil vyslechnutí soudního rozsudku v ditrichštejnském paláci ve Vídni. Místo Adama Pavla byl přítomen jeho bratr Jáchym Oldřich, v případě Marie Markéty její švagr hrabě Leonhard z Harrachu.¹⁶⁹

Jak vyplývá z korespondence, Vilém Slavata chtěl na tuto trapnou a nepřijemnou rozvodovou situaci rychle zapomenout a zároveň do budoucna doufal, že se jeho syn Adam Pavel znovu ožení: „*Já sice dobou naději mam z jistých příčin, že to dobře skoncuje a že v dobrém přátelství z obojí strany zůstanou, a že syn můj bude se moci zase oženiti.*“¹⁷⁰

Mladý Slavata se po nevydařeném manželství trvale usadil v Nové Bystřici a zabýval se převážně správou tohoto panství. Stejně jako rezignoval na dvorskou kariéru, tak také rezignoval na možnost uzavřít další manželství. Trvalým usazením na Nové Bystřici se rozhodl pouze pro kariéru hospodáře.¹⁷¹

Dalším z důvodů, proč se Adam Pavel znovu neoženil, mohl být i fakt, že se jeho mladšímu bratrovi Jáchymu Oldřichovi narodil roku 1630 v manželství

---

¹⁶⁶ A. Kubíková, Eggenberkové, s. 63.

¹⁶⁷ P. Král, Konec manželství, s. 191.

¹⁶⁸ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Z. Vybíral, Věk, s. 335.

¹⁶⁹ P. Král, Konec manželství, s. 193.

¹⁷⁰ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 9. září 1631; tamtéž.

¹⁷¹ J. Hrdlička, Synové, s. 265.

s Františkou z Meggau syn Ferdinand Vilém, do kterého se jistě vkládala velká naděje na rozmnožení rodinné posloupnosti Slavatů.¹⁷²

Marie Markéta na rozdíl od Adama Pavla vstoupila v březnu roku 1639 do nového manželství. Po smrti svého otce si vzala hraběte Michala Jana Althanna. Manželství však nemělo dlouhého trvání, protože Michal Jan Althann v roce 1646 zemřel. Marie Markéta ho následovala o jedenáct let později v roce 1657. Pohřbena byla v kostele Panny Marie u Skotů ve Vídni.¹⁷³

---

¹⁷² J. Hrdlička (ed.), Autobiografie Jana Nikodéma Mařana, s. 308.

¹⁷³ A. Kubíková, Eggenberkové, s. 84.

9. Šlechtická sídla Slavatů

Roku 1604 Slavatové zdědili ohromné, leč zadlužené panství pánů z Hradce. Vilém Slavata se prostřednictvím své manželky dostal k ohromnému pozemkovému dominiu na rozmezí Čech a Moravy, které po několika generacích zpravovali hradečtí velmoži. Je tedy důležité zmínit se alespoň o těch nejdůležitějších, kteří před Vilémem Slavatou vytvořili hospodářský komplex, které mu na počátku 17. století „spadl“ do klína. Vilém trávil v metropoli na Dunaji do konce života většinu svého času na slavatovském panství přijížděl zřídká. Neznamenalo to však, že se o svá panství nezajímal. Správu sice přenechal svému nejstaršímu synovi Adamu Pavlovi, ale i přesto se snažil být v centru dění a o všem chtěl být informován. Dohlížel nejen na synovo vedení hospodářství, ale také na hejtmany, kteří stáli v čele správy panství.

Za hospodářsky nejschopnějšího hradeckého vladaře můžeme označit Jáchyma z Hradce, který, i když byl většinu času zaměstnán povinnostmi vyplývajícími z držby úřadu nejvyššího kancléře, nepřestal usilovat o zvětšení rodového panství. Díky jeho hospodářskému talentu i výběru schopných úředníků se mu to povedlo.¹⁷⁴ Mezi léty 1550-1552 se musel Jáchym majetkově vypořádat se svým bratrem Zachariášem.¹⁷⁵ Zatímco on získal jindřichohradecké panství, jeho mladší bratr si ponechal panství telčské. Postupně jeho vlastní ctižádostí se pozemkové vlastnictví rozrostlo o Žirovnici, Hlubokou nad Vltavou a Protivínem. Děliho se na dva významné územní celky – hlubocký a jindřichohradecký. Po smrti Jáchyma roku 1565 zdědil hradecké dominium jeho syn Adam II. z Hradce. Jeho rozloha se už nezvětšovala, spíše naopak.¹⁷⁶

Adam II. z Hradce především dbal na svou reprezentaci a společenský život. O hradecké hospodářství se staral jen minimálně, finanční starosti přenechával svým úředníkům. Po nějaké době bylo panství silně zadluženo, protože Adamův život provázely vysoké výdaje, které vznikly zejména při rozsáhlé přestavbě jindřichohradeckého zámku. I vybudování nové jindřichohradecké jezuitské koleje něco stálo.¹⁷⁷ Finanční bankrot se nevyřešil ani po jeho smrti. Veškeré peněžní starosti přešly

---

¹⁷⁴ V. Ledvinka, Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku, 48.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 46.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 53-54.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 55-56.

na jeho syna Jáchyma Oldřicha, který musel dokonce prodat roku 1598 velkostatek Hluboká nad Vltavou, aby částečně vylepšil rodinnou finanční situaci. Poté, co zemřel, se musel s finanční situací majetku vypořádat sám Vilém Slavata.¹⁷⁸

Původní slavatovskou doménu představovalo panství ve východních Čechách s centrem v Košumberku. Po roce 1604 se panství rozšířilo až do jižních Čech a na přilehlou část jihozápadní Moravy. Slavatové své pozemkové vlastnictví dále rozšiřovali dalšími koupěmi.

Před osudovým dědictvím Vilém vlastnil pouze palác po hradeckých pánech na Nových zámeckých schodech, který koupil od Jáchyma Oldřicha z Hradce roku 1602. Ve stejném roce mu přibyl ještě statek ve Stráži nad Nežárkou, který získal vyrovnáním dluhu od Lucie Otýlie z Hradce.¹⁷⁹ Po převzetí majetku ho čekalo ještě majetkové vyrovnání s vdovou po posledním majiteli hradeckého panství s Marií Maxmiliánou z Hohenzollernu. Formální dědičnou hradeckého panství byla Lucie Otýlie z Hradce, která vlastnila až do své smrti roku 1633 hlavní slavatovské statky – Jindřichův Hradec, Telč, Žirovnici a Novou Bystřici, kterou zakoupila roku 1615.

Kdo však čekal, že Vilém se po roce 1620 obohatil na konfiskacích podstatné části majetku evangelické šlechty, doufal zbytečně. Slavata nezískal v podstatě nic. Rok 1623 byl význačný pro alespoň krátkodobé rozšíření pozemkového majetku. Vilém dostal do správy třeboňské panství (1623-1625), stal se zástavním držitelem mělnického panství (1623-1641) a nakonec získal rodový Košumberk (1623-1634).¹⁸⁰ Košumberk byl předtím konfiskován roku 1623 Diviši Lacembokovi vzdálenému příbuznému Viléma Slavaty.¹⁸¹ Slavata ho však zřejmě kvůli vzdálenosti a finančním nákladům roku 1634 prodal Hendrichovi Vilémovi Slavatovi, synovi Diviše Lacemboka.¹⁸²

Za hlavní venkovské sídlo stále Slavatové považovali Jindřichův Hradec. Druhé rodové sídlo a zároveň sídlo sekundogenitury byla Telč, kde později přebýval Jáchym

---

¹⁷⁸ V. Ledvinka, Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku, s. 57-58.

¹⁷⁹ Josef Hrdlička, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2013, s. 54-55.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 56-57.

¹⁸¹ Karel Václav Adámek, *Luže, Košumberk a Chloumek v XVII. a XVIII. věku*, Praha 1902, s. 6-7.

¹⁸² Antonín Rybička, *Hrad Košumberk, Památky archaeologické a místopisné 4*, 1860, s. 55.

Oldřich Slavata, mladší bratr Adama Pavla. Ostatní územní celky byly většinou statky s centry v Kardašově Řečici, Nové Bystřici, Stráži nad Nežárkou a Žirovnici. Po roce 1632 se však z Nové Bystřice stalo hlavní venkovské sídlo Adama Pavla Slavaty. Důležitou složku dominiatvořily vesnice a hospodářské podniky, které tvořily hospodářské zázemí panství jako byly cihelny, hospodářské dvory, mlýny, lesy, ovčiny, pily, pivovary a rybníky.¹⁸³

---

¹⁸³ J. Hrdlička, *Víra a moc*, s. 57.

10. Správa panství

Změny v podnikání šlechty nastaly na přelomu vrcholného středověku a raného novověku. Šlechtici začali sami podnikat, neboť hodnota tradiční renty vybírané od poddaných se prudce snižovala. Od podnikání ve vlastní režii očekávali vyšší peněžní zisky.¹⁸⁴ Hlavní ekonomická odvětví, která se pro šlechtu stala atraktivní, byla hospodářská činnost v zemědělství, pivovarnictví, rybníkářství nebo v těžbě kovů.¹⁸⁵

Dochovaná osobní korespondence z let 1626-1651 v rodinném archivu Slavatů v jindřichohradecké pobočce státního oblastního archivu Třeboň umožňuje proniknout do šlechtické komunikace na počátku 17. století mezi Vilémem Slavatou a jeho synem Adamem Pavlem. Větší část obsáhlého souboru dopisů je věnována informacím o slavatovském dvoře, hospodářské situaci panství, jeho správě či úvěrovém zatížení. Písemný styk Vilém Slavata udržoval v užším vymezení výhradně se synem Adamem Pavlem a s hejtmany v Jindřichově Hradci a na Telči.

Pobyt v císařském prostředí a s tím spojená nákladná reprezentace, která se spojovala se společenskou prestiží, se projevovala vysokou finanční náročností. Proto se Vilém velice zajímal o hospodaření na svém dominiu, které představovalo nezbytný peněžní zdroj pro kariéru v centru monarchie.

Pracovní vytížení Slavaty u císařského dvora stejně jako vzdálenost dvora od centra rodových držav mu nedovolovala starat se osobně o veškerou úřední správu rozsáhlého panství na jihu Čech. Značnou výhodou pro Viléma v jeho nepřítomnosti mohla být skutečnost, že jeho nejstarší syn se osvědčil jako svědomitý správce rodového panství. Adam Pavel se stal díky svému otci roku 1634 opět hejtmanem Bechyňského kraje.¹⁸⁶ Tento nižší úřad měl funkční období pouze rok a byl vykonáván zdarma. O jeho schopnostech v úřadu hejtmana si můžeme udělat představu z dopisu od otce ze 14. dubna 1635: „*Sice pan strakonickéj tobě velkou chválu dává, že mimo všechny jiný hejtmané krajští v Království českém nejlépe se chováš.*“¹⁸⁷

Po velkém zklamání z nenaplnění Slavatových představ o budoucnosti jeho nejstaršího syna Adama Pavla v politické kariéře a po nevydařeném manželství mladý Slavata

---

¹⁸⁴ V. Bůžek – J. Hrdlička – P. Král – Zdeněk Vybíral, *Věk*, s. 205.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 207.

¹⁸⁶ J. Hrdlička (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana*, s. 26.

¹⁸⁷ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi ze 14. dubna 1635; tamtéž.

konečně našel své místo, ve kterém s otcem našli porozumění a po krátkodobém odcizení k sobě opět našli cestu.

Adam Pavel se ujal hospodaření a správy celého slavatovského dominia na počátku třicátých let 17. století, kdy probíhala již přes více než deset let třicetiletá válka, která zasáhla většinu odvětví hospodářství. Pronikající houfy cizích armád několikrát ničivě zasáhly území, o která se mladý Slavaty staral. Adam Pavel svému otci o škodách vždy napsal a od otce docházelo vyrozumění, jako například ze 17. srpna 1639: „Porozumívám z téhož psaní tvého, že ti škodliví vojáci a zhoubcové zemští opět v kraji našem jeden statek některé vesnice vyplundrovali a dobytek zajali, a to se stalo již blížeji pniví panství? našeho hradeckého.“¹⁸⁸

Slavatové jistě dobře věděli o vysokých výnosech, které vznikaly z prodeje vařeného piva. V důsledku toho nechali v poddanských městech vařit pivo v hlavním sídle v Jindřichově Hradci, Kardašově Řečici i v Žirovnici. Další hospodářské odvětví, z kterého plynuly finanční zisky, bylo rybníkářství, které provozovali v okolí Nové Bystřice, ale také na Jindřichohradecku a u Kardašovy Řečice. Umělý chov především kaprů byl na jindřichohradeckém panství budován již od 13. století a v 16. století dosáhl svého vrcholu. Na rozdíl od rybníčních soustav u Chlumu u Třeboně a samostatné Třeboně zde nikdy nevznikla žádná ucelenější vodní soustava.¹⁸⁹

Zmíněná hospodářská odvětví, v jejichž činnosti Slavatové pokračovali, zahájili jejich předchůdci páni z Hradce. Adam Pavel Slavata však začal s vlastní hospodářskou iniciativou. U Nové Bystřice nechal těžit síru, která byla vyhledávaným zbožím v době třicetileté války, protože se z ní vyráběl střelný prach. Mladý Slavata založil hornickou osadu, která byla záhy pojmenovaná po svém zakladateli Adamsfreiheit. Dnes se nazývá Hůrky.¹⁹⁰ Důležitost těžby si uvědomoval i otec Vilém, proto se v jeho korespondenci často o ní psalo: „Mluvil jsem dnes s týmž panem hrabětem a se panem *Questenberkem* v příčině té síry.“¹⁹¹ Slavata mu často psal o dalších zákaznicích skrze síru: „Skrze pana Fuchsa mně vzkázal, že by chtěl tu síru skoupiti a do Tábora přivésti dáti.“¹⁹²

---

¹⁸⁸ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi ze 17. srpna 1639; tamtéž.

¹⁸⁹ Milan Kovář, Rybníky na dominiu pánů z Hradce ve druhé polovině 16. století, in: Václav Bůžek (ed.), Poslední páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 65.

¹⁹⁰ J. Hrdlička, Synové, s. 265.

¹⁹¹ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 31. března 1632; tamtéž.

¹⁹² Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 1. května 1632; tamtéž.

Prostřednictvím korespondence Vilém svému synovi radil v hospodářských záležitostech ohledně koupě nebo prodeje: „Z psané mého, kteréž jsem včera při ordinarii poště tobě učinil, vyrozuměl si, co jsme tobě strany prodeje obilí 3000 strychů z panství hradeckého a bystrického psal.“¹⁹³ Adam Pavel vyřizoval hejtmanům otcovy požadavky v listu z 12. června 1638: „A poněvadž já spolu s synem svým a paní manželkou jeho tolikéž při tom času tam pojedu, protož ku potřebě takové naší jízdy naříd' při hejtmanu hradeckém, aby vypravil sem tři potahy koní a nebo klisen“. List dále pokračuje: „Dále také naříd', aby pro mou potřebu 2 fůry rakouského vína ze slepu hradeckého do Prahy vezli.“¹⁹⁴ V době, kdy Adam Pavel přebíral správu slavatovského panství, působili zde i dva hejtmani a regent, kteří před jeho příchodem se starali v rámci svých úředních povinností o hospodářství dominia. Jindřichohradecký hejtman Václav Mathiades Dačický, telčský hejtman Hynek Ladislav Vejtmiler z Vejtmile a regent Jan Unčovský z Rozenportu postupovali v chodu panství podle příkazů Viléma Slavaty. Slavata byl závislý na jejich pravidelné korespondenci, jelikož chtěl být dostatečně spravován o veškerém dění.¹⁹⁵

V době těžkých válečných časů se Slavatové museli zapojit do odvádění kontribucí císařskému vojsku: „Naproti tomu co prokazujeme, že sme z statků našich v tom času vojákům císařským od hotových peněz a profiantův odvedli.“¹⁹⁶

Slavata pobýval neustále ve Vídni, kde se prostřednictvím dvora dostával k válečným informacím blíže než jeho syn Adam Pavel. V dopisech poté svého syna informoval o pohybech nepřátelských armád: „Strany pak táhnutí do pole smejšlím, že ten lid, kterež z dolejších a hornějších Rakous bude míti táhnouti, našich panství nezasáhnou.“¹⁹⁷ Ohledně svých válečných prožitků se svému nejstaršímu synovi svěřoval v listu z května 1634: „Psaní tvé 10. huius datýrované sem přijal a z něho s potěšením vyrozuměl, že tandem jednou těch škodlivých vojáků z panství našich zbaveni jsme“.¹⁹⁸ Strach ze škod, které mohly napáchat vojáci na jejich panstvích, Viléma neopouštěl ani po téměř více než deseti letech, kdy Adamu Pavlovi 7. června

---

¹⁹³ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 22. srpna 1636; tamtéž.

¹⁹⁴ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 12. června 1638 uloženy; tamtéž.

¹⁹⁵ J. Hrdlička, *Víra a moc*, s. 69.

¹⁹⁶ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 13. listopadu 1647; tamtéž.

¹⁹⁷ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi ze 7. června 1647; tamtéž.

¹⁹⁸ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi ze 17. května 1634; tamtéž.

1647 psal: „[...] *snažil se co nejlépe jednati, aby naše panství šanovali a bez čeho bejti moci nebude, je fedrovati, žádati, aby škod nečinili, nebohé lidi poddané k dokonalé záhubě nepřivozovali, těžce na to mysliti, ovšem pak skutečně toho okoušeti*“.¹⁹⁹

Konec třicetileté války se pozitivně odrážel v korespondenci z 6. října 1649, kdy si konečně Slavatové mohli odechnout od ničení svých panství nepřátelskými vojáky: „*Chvála Pánu Bohu, že jsme těch škodlivejch hostí jak z susedství našeho z Tábora, tak z Prahy a až do dnešního dne ze všeho království českého, vlasti naší milé, tandem pozbyli*“.²⁰⁰ Adam Pavel, stále pod dozorem svého otce, se snažil zničení válečné hospodářství opět povznést. Vilém Slavata se na obnově nepodílel příliš dlouho. Zemřel 19. ledna 1652 ve Vídni. Jeden z posledních listů, který svému synovi poslal z 27. prosince 1651, poukazoval na jeho zhoršující se zdravotní stav: „*Z dopuštění božího svou žízni se ještě trápím. Páni doctoři mně purgýrují a práví, kdyby ta zlá materie, která skrze purgati ode mně pochází, v mém těle byla zůstala, že by nebylo možné, abych byl mohl dlouho živ zůstat*“.²⁰¹ Teprve po roce 1652 měl Adam Pavel veškerou hospodářskou správu na starost sám. Bohužel dlouho sám nehospodařil. Zemřel 2. července 1657.²⁰²

---

¹⁹⁹ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi ze 7. června 1647; tamtéž.

²⁰⁰ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi z 6. října 1649; tamtéž.

²⁰¹ Z listu Viléma Slavaty Adamu Pavlovi Slavatovi z 27. prosince 1651; tamtéž.

²⁰² J. Hrdlička, Synové, s. 265.

11. Závěr

Na začátku práce jsem chtěla proniknout do životního vývoje šlechtice z vyšší společnosti. Vybrala jsem si k tomu syna Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka Adama Pavla Slavatu. Očekávala jsem, že syn vysoce postaveného šlechtice bude mít stejné politické ambice jako otec a později ho „nahradí“ ve vysokých patrech politiky u císařského dvora. Postupem času jsem zjistila, že Adam Pavel Slavata nebyl ničím výjimečný šlechtic, který by významně zasáhl do společenského života na počátku 17. století. Jeho životní kroky ve výchově, vzdělání, výběru životní partnerky se nelišily od jeho šlechtických současníků. Přesto u něho v dospělosti došlo ke zvratu, jenž nastal v okamžiku skončení rozvodové pře s jeho manželkou Marií Markétou z Eggenberka. Téma raně novověkého rozvodu mě při výběru práce velice zaujalo. Bohužel osobní prameny, které by jejich problematický vztah více objasnily, se nedochovaly. Alespoň ne ze strany Adama Pavla Slavaty. Při hledání informací o průběhu šlechtických rozvodů na počátku raného novověku jsem zjistila, že není dostatek odborné literatury, která by se tématu více věnovala.

Mladý Slavaty se poté už nikdy neoženil a rozhodl se definitivně odejít od panovnického dvora ve Vídni. Při důkladnějším zkoumání informací o Adamu Pavlovi jsem si položila otázku, zda jeho odpor k politice nezačal na přelomu mezi dětstvím a dospělostí ve věku patnácti let, kdy byl jeho otec defenestrován z oken Pražského hradu. Mohl mít na Adama Pavla odchod do bezpečnějšího Pasova za otcem nějaké následky? Bohužel i v tomto případě neexistuje žádný pramen osobní povahy, který by podával svědectví o pocitech Adama Pavla v exilu. Jisté je, že k politice si nikdy nevybudoval vřelý vztah. V této chvíli vystupuje další otázka, která by mohla být zodpovězena při badatelském průzkumu. Jak na jeho odchod reagovala společnost u panovnického dvora ve Vídni v první polovině 17. století? Začali se na Viléma Slavatu dívat z jiného pohledu?

Uvědomila jsem si, že ne každý šlechtic usiloval o dvorskou kariéru, i když k tomu měl všechny společenské předpoklady jako Adam Pavel Slavata. I když volba byla značně omezená. Záleželo zřejmě i na individuálním přístupu každého jedince v jakém směru se uplatní, zda se stane vojákem, politikem, duchovním či hospodářem na rodových panstvích. Adam Pavel Slavata se stal hospodářem. Korespondence, kterou jsem nejvíce využila v kapitole pojednávající o správě panství za mladého Slavaty, byla velice obsáhlá z hlediska hospodářských záležitostí. Tímto směrem by se do budoucna

mohla vyvíjet další část práce. Proniknout více do vnitřních chodů slavkovských velkostatků a odpovědět si na otázky z každodennosti v době třicetileté války. Jak se za války cítila vrchnost? Jak se snažili chránit své panství? Čeho se nejvíce báli? Jaké ztráty během války pocítili?

Závěrem bych dodala, že ačkoliv Adam Pavel Slavata po sobě v rodové paměti skoro nic nezanechal. Mohla jsem díky němu více proniknout do myšlenkového světa vyšší šlechty.

12. Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Jindřichův Hradec

Rodinný archiv Slavatů

inv. č. 130, sign. III C 2a, kart. 23 (Korespondence Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka)

Prameny vydané:

Hrdlička, J. (ed.), Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova, České Budějovice 2003.

Literatura

Adámek, K. V., Luže, Košumberk a Chloumek v XVII. a XVIII. věku, Praha 1902.

Bobková-Valentová, K., Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia, Praha 2006.

Bůžek, V., Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků, České Budějovice 2006.

Bůžek, V. – Doležal, S. – Hrdlička, J. – Novotný, M. – Smíšek, R., Jezuitská divadelní hra Rosa Novodomensis. Zlatá a červená pětিলistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu, in: Václav Bůžek (ed.), Šlechta raného novověku českých, francouzských a španělských historiků, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 263-305.

Bůžek, V. – Král P. (edd.), Paměť urozenosti, Praha 2007.

Bůžek, V. a kol., Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010.

Bůžek V. a kol., Světy posledních Rožmberků, Praha 2011.

Bůžek, V. – Hrdlička, J. – Král, P. – Vybíral, Z., Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha 2002.

Hájná, M., Rožmberský fraucimor. Ženský živel na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 5-29.

Hrdlička, J., Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630), České Budějovice 2013.

- Hrdlička, J., Synové „velkých“ otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), České Budějovice 2003, s. 249-273.
- Janáček, J., Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987.
- Janáček, J., Ženy české renesance, Praha 1976.
- Jeníček, V. V., Jindřich Slavata na hradě Košumberce 1549-1599, Praha 1939.
- Just, J., 9. 7. 1609. Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody, Praha 2009.
- Lenderová, M., Cestovatel, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), Člověk českého raného novověku, Praha 2007, s. 239-254.
- Kalista, Z., Češi v Sieně 1574 – 1646, ČČH 33, 1927, s. 117 – 127.
- Koldinská, M., Každodennost renesančního aristokrata, Praha-Litomyšl 2004.
- Koldinská, M., Šlechtické školy v předbělohorských Čechách, in: Lenka Bobková (ed.), Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století, Ústí nad Labem, 1992, s. 217-222.
- Kovář, M., Rybníky na dominiu pánů z Hradce ve druhé polovině 16. století, in: Václav Bůžek (ed.), Poslední pání z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 513-552.
- Král, P., Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku, České Budějovice 2015 (= Opera historica 16), s. 185-206.
- Kubeš, J., Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620 – 1750), Pelhřimov 2013.
- Kubíková, A., Eggenberkové. Z bankéřské lavice na knížecí stolec, Praha 2016.
- Ledvinka, V., Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596), Praha 1985.
- Mařa, P., Oslavy jubilejního léta 1600 v Římě a česká šlechta, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 111-117.
- Mařa, P., Svět české aristokracie, Praha 2004.
- Mařa, P., Zrození tradice. (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu), in: Václav Bůžek (ed.), Poslední pání z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 513-552.
- Rybička, A., Hrad Košumberk, Památky archaeologické a místopisné 4, 1860, s. 49-57.
- Sedláček, A., Hrady, zámky a tvrze království Českého I-XV, Praha 1882-1927.
- Teplý, F., Dějiny města Jindřichova Hradce I-II, Jindřichův Hradec 1927-1934.

Winkelbauer, T., *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, Český časopis historický 98, 2000, s. 476-540.

Winkelbauer, T., *Konvertita*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 275-296.